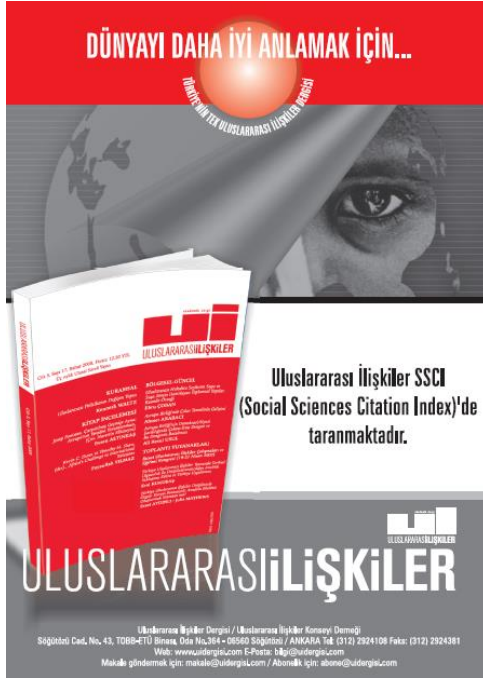

Yayın ilkeleri, izinler ve abonelik hakkında ayrıntılı bilgi:

E-mail: bilgi@uidergisi.com.tr

Web: www.uidergisi.com.tr

Sosyal Medya ve Türk Dış Politikası: Kobani Tweetleri Üzerinden Türk Dış Politikası Algısı

Emre HATİPOĞLU*, Osman Zeki GÖKÇE,
Berkay DİNÇER*** ve Yücel SAYGIN******

* Doç. Dr., Sanat ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Sabancı Üniversitesi

** Ar. Gör., Sanat ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Sabancı Üniversitesi

*** Ar. Gör., Mühendislik ve Doğa Bilimleri Fakültesi, Sabancı Üniversitesi

**** Prof. Dr., Mühendislik ve Doğa Bilimleri Fakültesi, Sabancı Üniversitesi

Bu makaleye atf için: Hatipoğlu, Emre; Gökçe, Osman Zeki; Dinçer, Berkay ve Saygın, Yücel, “Sosyal Medya ve Türk Dış Politikası: Kobani Tweetleri Üzerinden Türk Dış Politikası Algısı”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 13, Sayı 52, 2016, s. 175-197.

Bu makalenin tüm hakları Uluslararası İlişkiler Konseyi Derneği'ne aittir. Önceden yazılı izin alınmadan hiç bir iletişim, kopyalama ya da yayın sistemi kullanılarak yeniden yayımlanamaz, çoğaltılamaz, dağıtılamaz, satılamaz veya herhangi bir şekilde kamunun ücretli/ücretsiz kullanımına sunulamaz. Akademik ve haber amaçlı kısa alıntılar bu kuralın dışındadır.

Aksi belirtilmediği sürece *Uluslararası İlişkiler*'de yayımlanan yazılarda belirtilen fikirler yalnızca yazarına/yazarlarına aittir. UİK Derneğini, editörleri ve diğer yazarları bağlamaz.

Sosyal Medya ve Türk Dış Politikası: Kobani Tweetleri Üzerinden Türk Dış Politikası Algısı

Emre HATİPOĞLU

*Doç. Dr., Sanat ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Sabancı Üniversitesi, İstanbul.
E-posta: ehatipoglu@sabanciuniv.edu*

Osman Zeki GÖKÇE

*Ar. Gör., Sanat ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Sabancı Üniversitesi, İstanbul.
E-posta: ogokce@sabanciuniv.edu*

Berkay DİNÇER

*Ar. Gör., Mühendislik ve Doğa Bilimleri Fakültesi, Sabancı Üniversitesi, İstanbul.
E-posta: berkayd@sabanciuniv.edu*

Yücel SAYGIN

*Prof. Dr., Mühendislik ve Doğa Bilimleri Fakültesi, Sabancı Üniversitesi, İstanbul.
E-posta: ysaygin@sabanciuniv.edu*

ÖZET

Gelişen teknolojinin haber ve bilgi paylaşımını hızlı ve etkin hale getirmesi seçmen kitlelerinin algı ve tutumlarını, karar alıcıların politikalarına karşı daha hassas hale getirmiştir. Bu hassasiyet özellikle demokrasilerde belirginleşen iç ve dış politika arasındaki bağlantıyı farklı bir boyuta taşımıştır. Son on beş yılda Türk dış politikasının iç siyaset ile bağlantısı daha görünür ve önemli hale gelmiş; bu süreçte dış politika yapımında kamuoyu algı ve tutumlarının artan önemi akademik çalışmalara yansımıştır. Bu çalışma, bireylerin Türk dış politikasına ilişkin algı ve tutumlarını inceleyen yazına katkıda bulunmayı amaçlamakta, bunun için *Twitter*'da paylaşılan Türkçe metinlerin benzer "hissiyatta" olanlarını gruplamayı mümkün kılan bir bilgisayar algoritması kullanmaktadır. Bu çalışma ile Türkiye siyasi araştırmalarındaki en güncel konulardan ikisi, yani iç-dış politika bağlantısı ile siyasette sosyal medyanın rolü, ilişkilendirilmektedir. İnceleme ile, yakın dönemde Türk dış politikasını meşgul eden Kobani konusunda *Twitter*'da oluşan algı ve tutumların parti/ideolojik aidiyet düzlemi üzerinden örgütlendiğini göstermiştir.

Keywords: Türkiye, Kobani, Suriye, Dış Politika, Twitter, Kamuoyu, Sosyal Medya.

Social Media and Turkish Foreign Policy: Turkish Foreign Policy Perceptions through Kobane Tweets

ABSTRACT

Recent technological advances enabling quick and effective dissemination of information on social media have made perceptions and attitudes of an electorate towards policy actions more sensitive. This sensitivity shapes the link between domestic and foreign policies, especially in democracies. During the past fifteen years, foreign and domestic policy nexus in Turkey has become more prominent and critical; thus scholarly focus on this has increased. This study contributes to the literature by examining the public opinion-foreign policy nexus using new methodology. It employs an algorithm, which groups tweets in Turkish with similar "sentiments." With this, the study addresses two recently popular topics in Turkish political studies, i.e., foreign-domestic policy linkage and the role of social media in Turkish politics, via recent siege of Kobane, Syria. The findings show that arising perceptions and attitudes in Twitter are organized over political party/ideological stance dimensions.

Anahtar Kelimeler: Turkey, Kobane, Syria, Foreign Policy, Twitter, Public Opinion, Social Media

Giriş

Türk dış politikasının iç siyaset ile bağıntısı zamanla daha görünür ve önemli hale gelmiştir. Özellikle Soğuk Savaş sonrasında tüm dünyada güçlenen iç ve dış politika bağıntısı olgusunu¹ Türkiye’de de farklı boyutlarda görmekteyiz. Dış politika, Türkiye’deki iç politikaya farklı boyutlarda sirayet etmiş,² seçim bildirgelerindeki ağırlığı son seçim dönemlerinde artmış³ ve seçmenlerin oy verme davranışlarını etkilemeye başlamıştır.⁴

Benzer şekilde iç politika da Türkiye’nin izlediği dış politikaya sirayet edebilmekte, dış politika yürütücülerini farklı şekillerde sınırlayabilmektedir. Örneğin Hale, ülke ekonomisini başarıya ulaştırmak için hükümetlerin artan şekilde dış politikayı kullandıklarına dikkat çekmiş,⁵ Kirişçi ise bu eğilimin 2000 yıllarla birlikte daha da belirgin hale geldiğini, Türkiye’nin de dış politika önceliklerini “tüccar devlet” olarak belirlemeye başladığını öne sürmüştür.⁶ Diğer taraftan, ciddi bir ekonomik getirisi olmamasına rağmen Türkiye’nin ülke ile olan kültürel (dini) bağları, Somali’de aktif rol oynamasını sağlamıştır.⁷

Öte yandan, Türk dış politikasında kamuoyu algı ve tutumlarının artan önemi akademik çalışmalara da yansımış,⁸ Türkiye’de bireylerin bu konu üzerine algı ve tutumlarının ne olduğunu ve bu algı ve tutumları nelerin belirlediğini anlamaya yönelik çok sayıda makale ve tez üretilmiştir.⁹ Bu çalışma, Türk dış politikasına ilişkin algıları ve tutumları inceleyen yazına katkıda bulunmayı amaçlamakta, fakat özel olarak bu tür çalışmalarda sıklıkla kullanılan anket yönteminden farklı bir tasarım sunmaktadır. Türkçe için yakın zamanda geliştirilmiş, bilgisayarların okudukları metnin “hissiyatını” anlamalarını mümkün kılan bir algoritma kullanarak, bireylerin dış politika üzerine algı ve tutumlarını bir sosyal medya mecrası olan *Twitter* üzerinden incelemektedir. Bu araştırma tasarımıyla Türkiye siyasi araştırmalarındaki en popüler konulardan ikisinin, yani iç-dış politika bağıntısı ile Türk siyasetinde sosyal medyanın rolünün, birbirleriyle ilişkilendirilmesi de

- 1 James D. Fearon, “Domestic Political Audiences and The Escalation of International Disputes”, *American Political Science Review*, Cilt 88, No.3, 1994, s.577-592; Jongryn Mo, “Domestic Institutions and International Bargaining: The Role of Agent Veto in Two-Level Games”, *American Political Science Review*, Cilt 89, No.4, 1995, s.914-924; Alastair Smith ve David R. Hayes, “The Shadow of the Polls: Electoral Effects on International Agreements”, *International Interactions*, Cilt 23, No.1, 1997, s.79-108.
- 2 Özgehan Şenyuva, “Türkiye Kamuoyu ve Avrupa Birliği 2001-2008: Beklentiler, İstekler ve Korkular”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 6, Sayı 22, 2009, s.97-123; Emre Erdoğan, “Dış Politikada Siyasallaşma: Türk Kamuoyunun “Davos Krizi” ve Etkileri Hakkındaki Değerlendirmeleri”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 10, Sayı 37, 2013, s.37-67.
- 3 Emre Hatipoğlu et.al., “Foreign Policy and The EU in Turkish Politics: Exploring Trends in Electoral Manifestos”, Peter Balazs ve Ahmet Evin (der.), *Turkey and the European Union: Strategic Partners and Competitors*, Budapeşte, Central European University Press, 2015, s.17-36.
- 4 Ersin Kalaycıoğlu, “Public Choice and Foreign Affairs: Democracy and International Relations in Turkey”, *New Perspectives on Turkey*, Cilt 40, 2009, s.59-83.
- 5 William Hale, *Turkish Foreign Policy, 1774-2000*, London, Frank Cass Publishers, 2000, s.208.
- 6 Kemal Kirişçi, “The Transformation of Turkish Foreign Policy: The Rise of the Trading State”, *New Perspectives on Turkey*, Cilt 40, 2009, s.29-56.
- 7 Bülent Aras ve Pınar Akpınar, “The Role of Humanitarian NGOs in Turkey’s Peacebuilding”, *International Peacekeeping*, Cilt 22, No.3, 2015, s.230-247.
- 8 Ziya Öniş, “Multiple Faces of the “New” Turkish Foreign Policy: Underlying Dynamics and a Critique”, *Insight Turkey*, Cilt 13, No.1, 2011, s.47-65.
- 9 Emre Erdoğan, “The Missing Element: Turkish Public Opinion towards the US”, *Turkish Policy Quarterly*, Cilt 4, No.1, 2005, s.1-16; Ebru Ş. Canan-Sokullu, “Türk Kamuoyunda NATO Algısı”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 9, Sayı 34, 2012, s.151-182; Şenyuva, “Türkiye Kamuoyu ve Avrupa Birliği 2001-2008”; Erdoğan “Dış Politikada Siyasallaşma: Türk Kamuoyunun “Davos Krizi”; Emre Hatipoğlu, *Foreign Policy and Public Attitudes in Turkey: An Application of the Hierarchical Model of Attitude Constraint*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Sabancı Üniversitesi, 2004.

hedeflenmektedir. Bu inceleme, Türk dış politikasını yakın geçmişte meşgul eden Kobani meselesi üzerinden yapılacaktır.

Bulgularımız, Kobani olayı üzerine *Twitter*'da oluşan algı ve tutumların parti/ideolojik aidiyet düzlemi üzerinden örgütlendiğini göstermektedir. Aynı olay, farklı kamplarda, bu kampların ideolojik temellerinden hareketle farklı tutumlara yol açmıştır. Ancak, geleneksel Türk siyaseti çalışmalarından aşına olduğumuz kampların ötesinde birçok algı ve tutuma da rastlanmaktadır.

Bu çalışma yedi bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünü takip eden ikinci bölümde bireylerin dış politika algı ve tutumları üzerine geliştirilmiş küresel yazın incelenecektir. Bu tartışma, Türkiye'de bireylerin Türk dış politikası üzerine algı ve tutumlarının ilgili çalışmalarda nasıl ele alındığını tartışan üçüncü bölüme zemin hazırlayacaktır. Dördüncü bölüm, sosyal medya ve özellikle *Twitter*'ın bir veri kaynağı olarak bir taraftan nasıl olanaklar sunduğunu, diğer taraftan ise araştırmacılara ne tür yöntemsel zorluklar çıkarabileceğini işlemektedir. Türk dış politikası hakkındaki algı ve tutumların *Twitter* üzerinden Kobani olayı özelinde ölçülmesinde bu olanakları nasıl kullandığımız ve ilgili zorluklara nasıl yaklaştığımız, beşinci bölümün konusudur. Bulgular, altıncı bölümde sunulmakta, son bölüm ise çalışmanın geliştirmeye açık yanlarını tartışmaktadır. Son bölümde, ayrıca, bu çalışmanın uzun vadede hangi yeni çalışmalara evrilebileceği konusunda da fikirler sunulmaktadır.

Bireylerin Dış Politika Hakkında Algı ve Tutumları

Bireylerin dış politika hakkında ne ölçüde bilgiye sahip oldukları ve bu konu hakkındaki algılarının ne derecede tutarlılık gösterdiği, İkinci Dünya Savaşı sonrasında bilim insanlarının ilgisini çekmiştir. Bu çalışmaların ilk örnekleri Amerika Birleşik Devletleri üzerine yoğunlaşmışsa da, konu zamanla tüm dünyada ve Türkiye'de de yaygın bir araştırma konusu haline gelmiştir.¹⁰ Söz konusu çalışmalar, bireylerin dış politika algı ve tutumları konusunda iki ana sav üzerine yoğunlaşmıştır. İlk sav, bireylerin tutumlarının genel olarak net bilgiler temelinde oluşmadığı ve tutarsız olduklarını savunmaktadır.¹¹ Örneğin, konunun ilk ve en önemli çalışmalarından birini yapan Almond, dış politikanın günlük işleyişi ve değişen çıkarları takip edemeyen bireylerin dış politika hakkındaki sorulara genel olarak "kayıtsız" kaldığını, Amerikan halkının %70'inin tutarlı argümanlar geliştirebilmek için yeterli bilgisinin bulunmadığını savunmuş,¹² Rosenau ise araştırmasında bu rakamı %75 olarak bulmuştur.¹³ Almond'un çalışmasındaki en önemli savlarından biri de dış politika algı ve tutumlarının, seçmenlerin oy verme davranışı üzerine bir etkisi olmadığıydı. Benzer şekilde Converse, bireylerin farklı dış politika konularındaki tutumlarında ideolojik bir tutarlılık gösteremediklerini belirtmiş ve dış politika konusundaki tutumların oy verme davranışı üzerinde

10 Gabriel Almond, *The American People and Foreign Policy*, Harcourt, Brace, 1950; Sidney Verba *et al.*, "Public Opinion and the War in Vietnam", *American Political Science Review*, Cilt 61, No.2, 1967, s.317-333; Ali Çarkoğlu, "Who Wants Full Membership? Characteristics of Turkish Public Support for EU Membership", Special Issue on Turkey and the European Union, *Turkish Studies*, Cilt 4, No.1, 2003, s.171-194; Ali Çarkoğlu ve Kemal Kirişçi, "Civil Society, Public Opinion and Foreign Policy: Greek Turkish Relations", Taciser Ulaş Belge (der.) *Voices for the Future, Civic Dialogue Between Turks and Greeks*, İstanbul, Bilgi University Press, 2004, s.33-45.

11 Almond, *The American People and Foreign Policy*; Philip E. Converse, "The Nature of Belief Systems in Mass Publics", David Apter (der.), *Ideology and Discontent*, New York, Wiley, 1964; Christopher H. Achen, "Mass Political Attitudes and the Survey Response", *American Political Science Review*, Cilt 69, No.4, 1975, s.1218-1231.

12 Almond, *The American People and Foreign Policy*, s.69.

13 James N. Rosenau, *Public Opinion and Foreign Policy: An Operational Formulation*, New York, Random House, 1960.

bir etkisi olmadığı konusunda ampirik deliller öne sürmüştür.¹⁴ Fakat Converse aynı zamanda bireylerin dış politika tutumlarını şekillendiren en önemli etmenlerden birinin de siyasi parti aidiyetini olduğu konusunda önemli bulgulara ulaşmıştır.¹⁵

Gerek Vietnam Savaşı'nın Amerikan iç politikasında yarattığı derin bölünmeler, gerekse İran-Kontra Skandalıyla birlikte Amerikan Kongre'sinin dış politikadaki başarısızlıkları iç siyasete malzeme yapma eğilimin artması, Amerika'da bireylerin algı ve tutumlarındaki dış politika-iç politika ayrımını büyük ölçüde belirsiz hale getirmiştir. Bu belirsizliğin işaret ettiği siyasal sonuçlar, algı ve tutumlar üzerine daha detaylı bir mercek tutan sonraki araştırmalarda kendisini göstermiş, bu çalışmalar bireylerin dış politika tutumlarının tutarlı ve bilişsel bir yapı üzerine inşa edildiğini savunmuştur.¹⁶ Örneğin Verba ve arkadaşları konunun tüm karmaşıklığına rağmen, bireylerin Vietnam Savaşı hakkındaki tutumlarının rastgele oluşmadığını ve bazı değerler çerçevesinde (özellikle de güvercinşahin doğrusu üzerinden) temellendiğini öne sürmüşlerdir.¹⁷ Benzer bir çalışmayı Hollanda seçmenlerinin uluslararası nükleer silahsızlanma müzakereleri hakkındaki tutumları üzerine yapan Everts de, seçmenlerin yarısının konu hakkında bilgili olduğunu bulmuş, tüm seçmenlerin %15'i o an destekledikleri partinin nükleer silahsızlanma konusundaki pozisyonunu önemli bir şekilde değiştirmesi halinde oylarını başka bir partiye kaydırabileceklerini dile getirmiştir.¹⁸

Bireylerin dış politika tutumlarının oy verme davranışlarını etkileyebileceği savı farklı çalışmalarla desteklenmeye başladıkça, ortaya çıkan bir diğer soru dış politika tutumlarının hangi durumlarda seçmen davranışında daha belirleyici olabileceği ve dolayısıyla yürütme kolunu kısıtlayıcı rol oynayabileceğidir.¹⁹ Campbell ve arkadaşları bir dış politika konusunun seçimlerde belirleyici rol oynayabilmesi için üç ana kıstas belirlemiştir: (1) bireyler, tutumlarının oluşması için konu hakkında yeterince bilgiye sahip olmalı; (2) konular bireyler için yeterince önem arz etmeli ve (3) siyasi partilerin konu hakkında aldıkları pozisyonlar seçmenler tarafından birbirlerinden ayırt edilebilir olmalıdır.²⁰ Bu kıstaslar çerçevesinde hareket eden Aldrich ve arkadaşları, Amerikan seçmenlerinin dörtte üçünün önemli dış politika konularında gerek kendi duruşlarını açıkça dile getirebildiklerini, gerekse bu konularda başkan adaylarının duruşlardaki farkları doğru şekilde tespit edebildiklerini bulmuşlardır.²¹

14 Converse, "The Nature of Belief Systems in Mass Publics".

15 Ibid.

16 Verba *et.al.*, "Public Opinion and the War in Vietnam"; John H. Aldrich, John L. Sullivan ve Eugene Bordiga, "Foreign Affairs and Issue Voting: Do Presidential Candidates 'Waltz before a Blind Audience?"; *American Political Science Review*, Cilt 83, No.1, 1989, s.123-141; Jon Hurwitz ve Mark Peffley, "How are Foreign Policy Attitudes Structured? A Hierarchical Model", *American Political Science Review*, Cilt 81, No.4, 1987, s.1099-1120.

17 Amerikan dış politikasında daha barışçıl olarak nitelendirilebilecek güvercin kanat, ABD'nin dış dünya ile ilişkilerinde çıkarlarını korumak için diplomasi, dış yardım ve uluslararası kurumlarda işbirliği gibi dış politika araçlarının öne çıkarılması gerektiğini savunur. Buna karşılık şahin kanat ise ABD'nin çıkarlarını tehdit eden bir uyumsuzluk ortaya çıktığında, askeri güç tehdidi veya projeksiyonunun kolaylıkla kullanılabilmesini destekler. Bkz. Verba *et.al.*, "Public Opinion and the War in Vietnam", s.323.

18 Philip P. Everts, *Public Opinion, Churches and Foreign Policy: Studies of Domestic Factors in the Making of Dutch Foreign Policy*, Leiden, Leiden University Press, 1983.

19 Douglas C. Foyle, *Counting the Public In: Presidents, Public Opinion, and Foreign Policy*, New York, Columbia University Press, 1999; Richard Sobel, *The Impact of Public Opinion on US Foreign Policy since Vietnam: Constraining the Colossus*, Oxford, Oxford University Press, 2001; Ole Holsti, "Public Opinion and Foreign Policy Challenges to the Almond-Lippman Consensus," *International Studies Quarterly*, Cilt 36, No.4, 1992, s.440-443.

20 Campbell *et.al.*, *The American Voter*, New York, Wiley, 1960.

21 Aldrich, Sullivan ve Bordiga, "Foreign Affairs and Issue Voting", s.128.

Türkiye’de Bireylerin Dış Politika Üzerine Algı ve Tutumları

Türk dış politikasının iç siyasetle ilişkisini bireyler üzerinden çözümleyen çalışmaların temelinde iki tür çıkarım yatmaktadır: Tanımlayıcı (*descriptive*) ve sebep-sonuç ilişkisine dayalı nedensel çıkarım. Türk seçmeninin genel olarak dış politikayı nasıl algıladığı ya da belirli dış politika konularında tutumlarının ne olduğu soruları tanımsal çıkarım üzerinde odaklanan çalışmaların temelini oluşturur. “Türk seçmeninin yüzde kaç Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne üyeliğini destekliyor,”²² “ülke nüfusunun ne kadar NATO üyeliğini Türkiye için yararlı görüyor,”²³ ya da “Türk seçmeninin İkinci Körfez Savaşı’na bakışı nasıldır”²⁴ gibi soruların cevabına ulaşmak için Türkiye’deki on milyonlarca bireyin görüşünün alınması mümkün değildir. Bunun yerine, Türkiye’deki bireyleri temsil ettiğine inandığımız istatistiki örneklemeler üzerinden genel eğilimlerin ne olduğu konusunda çıkarım yapmamız gerekir. Günlük yaşamda medyaya yansıyan ve politika yapımcıların sıklıkla başvurduğu çalışmalar da, ekseriyetle tanımlayıcı çıkarım üzerine kurulu çalışmalardır.

Gerek dış politika algı ve tutumlarını seçmenlerin hangi demografik ve sosyolojik özelliklerinin şekillendirdiği, gerekse bu algı ve tutumların seçmen davranışını üzerinde ne tür etkisi olduğu türü sebep-sonuç ilişkisi üzerine odaklanan sorular ise nedensel çıkarıma dayanan çalışmaların ana hareket noktasıdır. Bu tür çalışmalarda, Türk seçmeninin dış politika algı ve tutumlarının şekillenmesinde bu bireylerin demografik özellikleri,²⁵ siyasi parti tercihleri,²⁶ ekonomik fayda beklentileri,²⁷ uluslararası kurumlara güven seviyeleri²⁸ gibi etkenlerin rol oynayıp oynamadığı araştırılmıştır. Bu çalışmalardan çıkan genel bulgular, Türkiye’de bireylerin dış politika tutumlarının oluşmasında siyasi (ve özellikle parti) tercihlerinin ve bu politikaların yarattığı ekonomik fayda beklentilerinin önemli olduğunu göstermektedir. Diğer taraftan, dış politika tercihlerinin oy verme davranışı üzerine ufak ama kayda değer bir etkisi olduğu da öne sürülmüştür.²⁹

Türk dış politikası üzerine yapılan kamuoyu araştırmalarında anketler temel veri toplama yöntemi olarak öne çıkmaktadır. Türkiye’ye özel,³⁰ bölge odaklı³¹ veya Amerika Birleşik Devletleri merkezli Pew araştırma şirketinin yürüttüğü anketler gibi dünya genelinde³² yürütülen birçok anket çalışmasında Türkiye’deki bireylerin dış politika ile ilgili algı ve tutumlarını ölçmeye yönelik soru modüllerine yer verilmiştir. Ülke genelinde örneklemeler üzerinden veri toplayan bu çalışmalar uzunca bir süredir Türkiye seçmeninin dış politikadaki algı ve tutumlarını ölçmektedirler.

22 Çarkoğlu, “Who Wants Full Membership?”

23 Canan-Sokullu, “Türk Kamuoyunda NATO Algısı”.

24 Erdoğan, “The Missing Element: Turkish Public Opinion towards the US”.

25 Çarkoğlu, “Who Wants Full Membership?”

26 Ali Çarkoğlu ve Çiğdem Kentmen, “Diagnosing Trends and Determinants in Public Support for Turkey’s EU Membership”, *South European Society and Politics*, Cilt 16, No.3, 2011, s.365-379; Erdoğan “Dış Politikada Siyasallaşma: Türk Kamuoyunun “Davos Krizi” ”; Ryan Kennedy ve Matt Dickenson, “Turkish Foreign Policy and Public Opinion in the AKP Era”, *Foreign Policy Analysis*, Cilt 9, No.2, 2013, s.171-188.

27 Hatipoğlu, *Foreign Policy and Public Attitudes in Turkey*.

28 Çarkoğlu ve Kirişçi, “Civil Society, Public Opinion and Foreign Policy”, s.145.

29 Kalaycıoğlu, “Public Choice and Foreign Affairs”.

30 Canan-Sokullu, “Türk Kamuoyunda NATO Algısı”.

31 “AvroBarometre 83 Ulusal Rapor”, *EuroBarometer 83*, İlkbahar 2015, http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb83/eb83_first_en.pdf, (Erişim Tarihi 07 Şubat 2008).

32 Kennedy ve Dickenson, “Turkish Foreign Policy and Public Opinion in the AKP Era”.

Son yıllarda, bireylerin dış politika algı ve tutumlarını incelemek için anket dışında da veri toplama yöntemlerine başvurulmaya başlanmıştır. Örneğin, dış politikada politikacıların verdiği sözlerin seçmenler nezdinde ne kadar önem taşıdığını ölçmek isteyen Michael Tomz, Amerikalı seçmenler üzerinde bir dizi deneyler yapmıştır.³³ Juan Javier Tec bu deneylerin ufak çaptaki bir benzerini Türkiye'deki seçmenlerin nezdinde yapmış ve hükümetin dış politikada verdiği sözlerden dönmesinin - bu hareketin Türkiye'nin toprak bütünlüğünü tehdit etmediği sürece- seçmen davranışına kayda değer bir etkisinin olmadığını bulmuştur.³⁴ Çarkoğlu ve San-Akça Türkiye genelinde yaptıkları benzer bir anket-deney çalışmasıyla Türkiye'nin olası bir sınır ötesi askeri müdahalesine ne tipte seçmenlerin daha çok destek verebileceğini araştırmışlardır.³⁵

Dış politika üzerine birey algı ve tutumlarını ölçmek için anket dışında yaygınlaşmaya başlayan bir diğer teknik ise Q-yöntemidir.³⁶ Örneğin, Dimitrova ve arkadaşları Q-yöntemini kullanarak Doğu Avrupalı Avrupa Birliği vatandaşlarının, AB dış politikasında hangi konulara daha çok önem verdiğini bulmaya çalışmışlardır.³⁷

Bir Veri Kaynağı Olarak Sosyal Medya ve Twitter

Gelişen teknoloji ile birlikte, çevrimiçi sosyal medya siyasileşme ve siyasi seferberlik (*mobilization*) için önemli bir platform haline gelmiştir. Özellikle *Twitter*, *Facebook*, *Pinterest*, *Reddit* gibi birçok farklı sosyal medya uygulaması, ağır devlet sansürü altında olan bazı ülkeler haricinde, dünya üzerinde internet erişimi olan her kullanıcıyı birbirine bağlamakta, kullanıcıların serbestçe (bir üst otorite olmadan) konuları şekillendirmelerine ve tartışmaları geliştirmelerine olanak tanımaktadır.³⁸ Bu katılımcı ortam, kişi ve grupların siyasetle ilişkilerini farklı boyutlarda etkilemektedir. Özellikle de farklı siyasal olaylara farkındalık oluşturmada sosyal medyanın etkisi yadsınamaz.³⁹ Sosyal medyanın siyasi görünüm (*landscape*) üzerindeki toplum temelli etkisinin yanı sıra, siyasal konulardaki algı ve tutumları üzerinde birey temelli etkileri olduğunu da görmekteyiz.⁴⁰ Bu etkinin en önemli katalizörlerinden biri, bu ortamın bilgiye ve farklı fikirlere erişimde sağladığı yadsınamaz kolaylıktır. Sosyal medya, dünyayı saran ağda (*World Wide Web*) en yüksek seviyede bilgi akışını sağlayan mecralardan biridir.

33 Michael Tomz, "Domestic Audience Costs in International Relations: An Experimental Approach", *International Organization*, Cilt 61, No.4, 2007, s.821-840.

34 Juan Javier Tec, *The Role of Audience Costs in Turkish Hard and Soft Power Foreign Policy*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Sabancı Üniversitesi, 2014.

35 Ali Çarkoğlu ve Belgin San-Akça, "Domestic Audience Cost and Foreign Policy Commitments: An Experimental Analysis", *The Annual Meeting of American Political Science Association*, San Francisco, 2015.

36 Q-yöntemi, algı ve tutumların dışavurumunun ölçümünde bireyin öznelliğini esas alan, bireyin tutumlarını araştırmacıların önceden uygun gördükleri ifadeler dâhilinde ölçmek yerine, bireylerin öznel olanak dile getirdikleri duygu ve düşüncelerini önem sırasına koymalarına olanak tanıyan, faktör analizini ağırlıklı olarak kullanan ve hem nitel hem de nicel yaklaşımlar içeren bir araştırma yöntemidir. Bkz. Steven R. Brown, *Political Subjectivity: Applications of Q Methodology in Political Science*, New Haven, CT, Yale University Press, 1980.

37 Antoaneta Dimitrova, Elitsa Kortenska ve Bernard Steunenbergh, "Comparing Discourses about Past and Future EU Enlargements: Core Arguments and Cleavages", *MAXCAP Working Paper Series*, No.13, 2015.

38 Konuya farklı bir bakış açısından yaklaşırsak, pazarlama sektöründe "viral pazarlama" diye adlandırılan, sosyal medya üzerindeki ürün algılarını manipüle etmeye yönelik teknolojinin bu kadar popüler olması, TV, radyo veya gazete gibi normal medya kanallarında etkili ve sonuçları önceden öngörülebilir tekniklerin sosyal medya platformlarında işe yaramamasından kaynaklanmaktadır.

39 James S. Ettema, "New Media and New Mechanisms of Public Accountability", *Journalism*, Cilt 10, No.3, 2009, s.319-321; Brian McNair, "Journalism in the 21st Century-Evolution, Not Extinction", *Journalism*, Cilt 10, No.3, 2009, s.347-349.

40 Sarita Yardi ve Danah Boyd, "Dynamic Debates: An Analysis of Group Polarization over Time on Twitter", *Bulletin of Science, Technology & Society*, Cilt 30, No.5, 2010, s.316-327.

İçerik üretilmesinde bu tür katılımcı odaklı yapı, sosyal medyadaki siyasi iletişim süreçlerini farklı kılmaktadır. Örneğin iletişimin tek taraflı olduğu yazılı ve görsel basında kendi görünürlüklerini yüksek seviyede tutan siyasetçilerin, sosyal medya platformlarında çok sivri paylaşımlar yapmadan kendilerini görünür kılmaya çalıştıkları, fakat sivri paylaşımların belli gruplara hitap eden düşünce liderleri tarafından dolaylı yollarla yapıldığı görülmektedir.⁴¹ Politikacıların gösterdiği bu mütereddit tutumda kuşkusuz yapacakları yorumların içeriklerinin internet ortamında nasıl evirileceğini ve bu durumun mevcut siyasi itibarlarını nasıl etkileyeceğini öngörememeleri önemli rol oynamaktadır.

Bu yeni medya ağında gözlenen siyasi etkileşimin incelenmesi sosyal bilimcilere hem konu hem de yöntembilim açısından yeni bir araştırma zemini sunmaktadır. Bireylerin fikir ve etkileşimlerini nispeten rahatlıkla gözlemleyebildiğimiz sosyal medya, bireylerin farklı konulardaki algı ve tutumlarını ölçme konusunda da alternatif ve zengin bir veri imkânı sunmaktadır. Bu bağlamda sosyal medya, mülakat ve anket gibi geleneksel kamuoyu algısı çalışmalarına nazaran, araştırmacılara birçok avantaj sunmakta, doğru araştırma teknikleri kullanıldığı takdirde, sosyal bilimcilere ilgilendikleri bilginin yer ve zaman bağlamında akışını devamlı olarak gözleme şansı vermektedir. Bunu mümkün kılan en önemli olgulardan biri sosyal medyada kimin ne dediği ve düşündüğünün yanı sıra, bunu diğer kullanıcılara nasıl yaydığının da gözlemlenebiliyor olmasıdır. Sosyal medya üzerinden genel eğilimlerin ne olduğunu anlamanın ötesinde, fikirlerin sosyal medya ağlarında hangi merkezler üzerinden dağıldığı gibi daha karmaşık sorulara da cevap verme şansı oluşmaktadır.⁴² Sosyal medya kullanıcılarının belirli konularla ilgili fikirleri ölçülürken, önceden hazırlanmış bir soruya belirli bir şekilde cevap vermeye zorlanmadıkları için, deneyi yapan kişinin yanlılığı (*experimenter bias*) gibi ölçüm problemleri de önemli ölçüde giderilebilmektedir. Diğer taraftan sosyal medyada dile getirilen fikirlerin bilgisayar tarafından otomatik olarak kodlanıyor olması, ucu açık soruların tasnifinde sıkça rastlanan maliyet, kodlama hatası ve tutarlılık sorunlarından da kaçınmaya da olanak vermektedir. Her ne kadar bu verileri tasnif ederken sistematik hata yapma ihtimali varsa da, eldeki verilerin “çok büyük” olması, bu sistematik hataları çıkarım açısından kabul edilebilir hale getirmektedir.⁴³

Sosyal medyanın bireylerin siyasal etkileşimindeki rolünün şüphesiz göze çarpan en önemli boyutu, kişi ve grupların siyasi seferberlikte yarattığı dinamiktir. Sosyal medyayı, özellikle de *Twitter*'ı, diğer geleneksel medya araçlarından ayıran en önemli özelliklerden biri olan özgür ve hızlı konu/haber paylaşımı, etkileşimi ve değişimi, kişi ve grupların bu seferberliğe çok hızlı bir şekilde katılmalarını sağlamaktadır. Özgürlük boyutu insanları çok daha kolay harekete geçirebilecek konu ve başlıkların herhangi bir kaynaktan yayılmasını sağlarken, hız boyutu bu yayılımın son derece etkin bir şekilde birey veya gruplara ulaşmasını sağlamaktadır. Burada grupların seferber olmasını sağlayan bir diğer önemli nokta da aynı düşünce yapısına sahip bireylerin (*homophily*) karşılıklı etkileşimle grup için bağlılıklarını güçlendirirken, farklı düşüncelere sahip bireyler arasındaki etkileşim ise gruplar arası mesafeyi açması ve sınırları belirginleştirmesidir.⁴⁴ ABD'de *Occupy Wall Street* hareketi, Mısır'da askeri

41 Osman Zeki Gökçe *et.al.*, “Twitter and Politics: Identifying Turkish Opinion Leaders in New Social Media”, *Turkish Studies*, Cilt 15, No.4, 2014, s.671-688.

42 Ibid.

43 Viktor Mayer-Schönberger ve Kenneth Cukier, *Big data: A Revolution that Will Transform How We Live, Work, and Think*, Boston, Houghton Mifflin Harcourt, 2013.

44 Bernard J. Jansen *et.al.*, “Twitter Power: Tweets as Electronic Word of Mouth”, *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, Cilt 60, No.11, 2009, s.2169-2188; Naila Hamdy, “Arab Media Adopt Citizen Journalism to Change the Dynamics of Conflict Coverage”, *Global Media Journal: Arabian Edition*, Cilt 1, No.1, 2010, s.3-15; Yardi ve Boyd, “Dynamic Debates: An Analysis of Group Polarization”.

darbe karşıtı gösteriler, Türkiye’de ise gerek Gezi Parkı protestolarının gerekse Gezi Parkı karşıtı sosyal hareketlerin olgunlaşması gibi dünyanın birçok yerinde gördüğümüz sosyal hareketlerde, sosyal medya bireylerin bu hareketlere katılımını öngörülme hız ve boyutlarda şekillendirmiştir.

Sosyal medyada örgütlenen bu hareketlerin seçim süreçlerine de ciddi yansımaları olabilmektedir.⁴⁵ Örneğin Barack Obama, kendisini ABD başkanlığına getiren 2008 seçimlerindeki başarılarını büyük ölçüde sosyal medya üzerinden toplamış ve asıl hedefinde bulunan genç ve oy vermeyi normalde çok düşünmeyecek liberal kesimi sosyal medya üzerinden seferber edebilmiştir. Benzer şekilde, 2007’de yapılan Nijerya genel seçimlerinde çevrimiçi bloglar ve *Twitter* seçim sandıklarına sahip çıkılması adına halkı seferber etmede önemli bir rol oynamıştır.⁴⁶ Öte yandan geleneksel medya araçlarına etkili bir şekilde uygulanan sansür, sosyal medyada göreceli olarak çok daha etkisiz kalmaktadır. Böylelikle gruplar uygulanan sansürü sosyal medya aracılığıyla aşabilmektedirler. 2009 İran seçimleri sırasında *Twitter*’ın rolü buna güzel bir örnek oluşturmaktadır.⁴⁷

Twitter gibi herkese açık özgür iletişimin sağlandığı platformların olası kusurları da bulunmaktadır. Örneğin, herhangi bir saldırı, terör olayı, kaza veya doğal afet gibi aniden gelişen olaylara dair paylaşımların kaynağını kısa süre içerisinde teyit etmenin zorluğu dolayısıyla yanlış veya yalan haber, yorum ve dedikodular sanki gerçekmiş gibi hızlı ve etkin şekilde yayılabilmektedir.⁴⁸ Bu nedenle gerçeğin ve kişisel yorumların bu denli karmaşık hal aldığı bu tür platformlarda önde gelen düşünce liderlerinin paylaşımları hem sosyal medya hem de bu tür çalışmalarındaki önemi bir kat daha artırmaktadır.⁴⁹

Tüm bu yöntem bilim ve içerik avantajlarının yanı sıra sosyal medya, özellikle de *Twitter* üzerinden yürütülen çalışmaların bilimsel geçerlilik açısından arz ettikleri birçok tehlike bulunmaktadır. Bu tehlikelerin ilki sosyal medyadaki örneklerin yanlışlığıyla ilgilidir. Anket çalışmalarının aksine, çevrimiçi örneklerde rasgele seçimle temsili örnekler oluşturmak mümkün değildir. İnternete sık giren tipik sosyal medya kullanıcılarının, hangi sosyoekonomik özellikleri taşırlarsa taşırsınlar, ortalama seçmenden farklı algı ve tutumlar taşıması muhtemeldir. Kaldı ki anket çalışmalarının aksine tweet atan kullanıcıların demografik ve diğer özelliklerini belirlemek de zordur. Dolayısıyla klasik anket çalışmalarında kolayca yapılabilen çözümlene düzeyi birey olan çalışmalara, sosyal medyadan edinilen veriler olanak sağlamamaktadır. Fakat kullanılan verinin büyüklüğü, sosyal medya kullanan topluluğun genel eğilimlerini belirlemede kolaylık sağlamak ve grup seviyesi analizlerde bu ölçüm yanlışlığı problemi bir nebze olsun azalmaktadır.⁵⁰

45 Andranik Tumasjan *et.al.*, “Predicting Elections with Twitter: What 140 Characters Reveal about Political Sentiment”, *Proceedings of the Fourth International AAAI Conference on Weblogs and Social Media (ICWSM)*, 2010, s.178–185.

46 Presley Ifukor, “‘Elections’ or ‘Selections’? Blogging and Twittering the Nigerian 2007 General Elections”, *Bulletin of Science, Technology & Society*, Cilt 30, No.6, 2010, s.398–414.

47 Noam Cohen, “Twitter on the Barricades: Six Lessons Learned”, *New York Times*, 20 Haziran 2009, http://www.nytimes.com/2009/06/21/weekinreview/21cohenweb.html?_r=0, (Erişim Tarihi 25 Aralık 2015).

48 Robert Jewitt ve Lincoln Dahlberg, “Commentaries”, *International Journal of Media & Cultural Politics*, Cilt 5, No.3, 2009, s.233–246

49 Gökçe *et.al.*, “Twitter and Politics: Identifying Turkish Opinion Leaders”.

50 Carnegie Mellon Üniversitesi’nde 2008-2009 yılları arasında yapılan bir çalışmada *Twitter* üzerinden toplanan verilerle ölçülen toplumsal tercihlerin geleneksel ülke genelindeki anketlerle yer yer %80 oranında örtüştüğü gözlemlenmiştir. Önümüzdeki on yıllarda, birçok konuda toplumsal hissiyatın ölçümünde anketlerin yerini çevrim içi sosyal medya ölçüm tekniklerine bırakması beklenmektedir. Bu konudaki çalışmalar için bkz. Brendan O’Connor *et.al.*, “From Tweets to Polls: Linking Text Sentiment to Public Opinion Time Series”, *Proceedings of the International AAAI Conference on Weblogs and Social Media (ICWSM)*, 2010, s.122–129; Mayer-Schönberger ve Cukier, *Big data: A Revolution that Will Transform How We Live*.

Sosyal medya verileri kullanılırken dikkat edilmesi gereken başka bir nokta da, verilerin hangi zaman penceresinde toplandığı ve herhangi bir konunun çevrim içi döngüsünün hangi evresinde ilgili ölçümlerin yapıldığıdır. Geleneksel bir anket çalışmasında sorulan sorulara bireylerin cevabı kısa vadede çok değişmemekte, fakat sosyal medya çok hızlı değişen bir ortam olduğu için, toplum bazındaki hissiyatları ölçerken hangi zaman ölçeğinin kullanılacağı önemli hale gelmektedir. Son olarak, sosyal medyada toplanan veriler, araştırmayı insanların algı ve tutumlarını genel olarak ölçmekten çok, konu temelli incelemeye zorlamaktadır. Bu konuların döngülerinin çevrim içi ortamda hızla sonlanabilmesi (ve ilgili sosyal medya ortamlarının verilere erişimlerine zaman kısıtı koyabilmesi) de araştırmacıları tetikte olmaya, herhangi bir kriz patlak verir vermez ilgili araştırma için araştırma tasarımını hızlıca yapıp, gerçekleştirmeye zorlamaktadır.

Sonuç olarak, sosyal medya verilerini kullanan çalışmaları anket çalışmalarından daha üstün bir teknik olarak değil, bir taraftan anket çalışmalarını tamamlayan, diğer taraftan da mevcut toplumsal hissiyat ölçümü çalışmalarına farklı perspektifler kazandıran yaklaşımlar olarak görmek isabetli olacaktır. Bu çalışmada da yapılan, sosyal medyaya ve özellikle *Twitter*'a yansıyan dış politika algı ve tutumların, Türk siyasi hayatında mevcut olduğu ampirik çalışmalarla ortaya konan siyasi kamplarla nasıl örtüştüğüne bakmak, aynı zamanda temel algı ve tutumların zamanla nasıl evrildiğini incelemektir. Bu doğrultuda, 2015'de Türkiye siyasi gündemini uzun süre meşgul eden Kobani meselesi ana odak noktası olacaktır.

Kobani'yi incelemeye değer bir dış politika olayı yapan en önemli unsurlardan biri, konunun iç politika ile güçlü bağlantısıdır. Türk siyasal hayatında etnisite,⁵¹ Sünni ağırlıklı din eksenine⁵² ve ekonomik beklentilerin⁵³ siyasi süreçlerde belirleyici olduğu bilinmektedir. Kobani olayları da, Türkiye'deki iç politikaya ideolojik, etnik ve hatta yarattığı göç etkisiyle de ekonomik boyutlarda tesir etmiş, Türk dış politikası tartışmalarında bu boyutlar sıkça tartışma konusu olmuşlardır. Hatta tartışmalarda Kobani ve daha genel bağlamda Suriye iç savaşında Türkiye'nin stratejik çıkarlarının nerede yattığı konusu bile tartışılırken, ülkenin dini kimliği veya etnik yapısını öncül alanlar, farklı sonuçlara varabilmişlerdir.

Twitter kullanıcılarının dile getirdiği dış politika algı ve tutumlarının Türk siyasetindeki geleneksel birey davranışlarıyla paralellik gösterip göstermediğine bakarken, *Twitter* kullanıcılarının görece birbirinden ayrılmış tercihler arasından seçim yapıyor olmaları analizi kolaylaştırmaktadır. Bu bağlamda, Kobani krizi bu tür bir araştırma tasarımı için idealdir. Zira Kobani sürecinde yaşananlar *Twitter* kullanıcılarını birbirinden belirgin derecede farklı söylem ve kelimeler kullanmaya itmiştir. Benzer şekilde, Kobani krizi Türkiye'ye birbirinden belirgin derecede farklılaşmış politikalar arasında seçim yapma şansı vermiştir. Kobani'nin IŞİD güçleri tarafından kuşatılmasına Türkiye'nin verebileceği üç temel tepki vardı: (1) hiç bir tepki göstermemek, (2) Kobani'deki Kürt savaşçılara aktif arımda bulunmak veya (3) Kobani'deki çatışmalara müdahale etmekten kaçınırken, Kürt

51 Ali Çarkoğlu ve Binnaz Toprak, *Türkiye'de Din, Toplum ve Siyaset*, İstanbul, TESEV Yayınları, 2000, s.117-118; Ali Çarkoğlu ve Ersin Kalaycıoğlu, *Turkish Democracy Today: Elections, Protests and Stability in an Islamic Society*, Londra, IB Tauris, 2007.

52 Şerif Mardin, *Din ve İdeoloji*, İstanbul, İletişim Yayınları, 1983; Şerif Mardin, *Religion and Social Change in Modern Turkey: The Case of Bediüzzaman Said Nursi*, Albany, State University of New York Press, 1989; Çarkoğlu ve Kalaycıoğlu, *Turkish Democracy Today: Elections, Protests and Stability*; Ali Çarkoğlu ve Ersin Kalaycıoğlu, *The Rising Tide of Conservatism in Turkey*, New York, Palgrave Macmillan, 2009.

53 Cem Başlevent, Hasan Kirmanoğlu ve Burhan Şenatarlar, "Empirical Investigation of Party Preferences and Economic Voting in Turkey", *European Journal of Political Research*, Cilt 44, No.4, 2005, s.547-562.

savaşçılara dolaylı destek sağlamak. Nitekim Türkiye ilk olarak çatışmalara müdahil olmamış, daha sonra ise Irak'tan Kobani'ye destek vermek isteyen peşmergelere topraklarından geçiş izni vermiştir. Söz konusu üç stratejinin birbirinden belirgin şekilde ayrılmış olması, *Twitter* kullanıcılarının da hangi stratejinin izlenmesi gerektiği konusunda sürdürdükleri tartışmayı daha somut temeller üzerinden götürmelerine olanak sağlamıştır. Bu durum araştırmacılara kullanıcıların gruplanmasında kolaylık sağlamaktadır.

Söz konusu bölgenin adlandırılmasında da siyasi tercihlere paralel farklı oluşumlar ortaya çıkmıştır. Bölge, Kürtçe *Kobanê* (ya da *Kobani*), Türkçe Kobani ve Arapça *Ayn el-Arab* olarak üç farklı şekilde adlandırılmakta, bölgeyi *Kobanê* şeklinde adlandıranların buradaki Kürt siyasi oluşumu olan Demokratik Birlik Partisi'ne (*Partiya Yekîtiya Demokrat* - PYD) daha sempatik bir duruş sergiledikleri gözlemlenmektedir.

Benzer şekilde, Suriye ve Irak'ta konuşlanan ve şeriatı bir yönetim biçimi olarak benimseyen otonom silahlı siyasi oluşumun adlandırılması da Türkiye'deki *Twitter* kullanıcıları arasında belirgin farklılıklar yaratmıştır. Kobani'yi işgal etmeye niyetlenen bu grubu bir kesim Irak-Şam İslam Devleti (İŞİD) olarak adlandırmayı tercih ederken, diğer bir kesim kullanıcı ise grubun Arapça isminden (*Dawlat al-Islamiyah f'al-Iraq wa Belaad al-Sham*) hareketle grubu DAESH (Türkçe okunuşu ile DAEŞ) olarak adlandırmaktadır. Günlük Türk siyasi söylemini takip edenler iktidara yakın hisseden kişilerin daha çok DAEŞ, diğerlerinin ise İŞİD kısaltmasını tercih ettiklerini fark edeceklerdir. Eldeki veriler ise bu konuda ilginç bir istatistik sunmaktadır: Bu araştırma kapsamında toplanan tüm tweetlerde bu örgüt için kullanılan isimler kıyaslandığında söz konusu terör örgütüne İŞİD, ISIS (yapının İngilizce adı olarak kullanılan *Islamic State of Iraq and Syria*'nin kısaltması) ve benzeri şekilde hitap edenlerin oranı, bu örgüte DAEŞ, DEAS ve benzeri şekilde hitap edenlerin yaklaşık 2,6 katıdır (%71,5'e %27,5). *Twitter* kullanım oranında kendini hükümete yakın hissedenlerle hissetmeyenler arasında bir fark olmadığını ve ilk grubun yüzdesinin %40-50 civarı arası değiştiğini var sayarsak,⁵⁴ söz konusu örgütün isimlendirilmesi konusunda Türkiye'deki siyasi elit seviyesinde gördüğümüz çekişmenin halk düzeyinde karşılığını aynı seviyede bulmadığını söyleyebiliriz.

Veri ve Yöntem

Araştırmada verileri toplarken ilk adım açık kaynak uygulama program arayüzü (*open API*) kullanarak *Twitter*'dan Kobani ile ilgili tweetlere erişmekti. Bu tweetleri toplarken anahtar kelime olarak *koban_*, *hatay* ve *pkk* kullanılmıştır. Tweetleri toplarken anahtar kelimeler dışında herhangi bir filtreleme yapılmamış, fakat konu ile alakası olmayan tweetler (Hatay, künefeden bahseden tweetler gibi) yazılan bir program (*script*) ile çevrim dışı olarak elenmiştir. Kullanılan arayüz, 1 Ekim 2014'dan 12 Şubat 2015'e kadar toplam 50.000 *Twitter* mesajı topladı.⁵⁵

Bu kısıtlı zaman zarfında toplanan tüm mesajlar üzerinden analizler iki başlık altında yürütüldü. İlk olarak bu tweetlerde kullanılan kelimelerin frekanslarını kullanarak farklı kelime bulutları oluşturulmuştur.⁵⁶ Bu frekans analizleri kesitsel ve zamansal olarak hangi kelimelerin daha sıklıkla

54 *Türkiye'nin Nabızı Ekim Ayı Araştırması Seçimlere Doğru Terör, Suriye Krizi ve Medya*, Ankara, Metropoll Stratejik ve Sosyal Araştırmalar, Ekim 2015.

55 Kullanılan programın kapasitesinden dolayı, analizler 50,000 tweet ile sınırlanmak zorunda kalmıştır.

56 Bu datayı toplayan platform Linux üzerinde yazarlarca yazılan bir uygulamadır. Tweetler *json* formatında *Elastic Search* kullanarak depolanmıştır. Verileri toplayan arayüzün web temelli sürümüne <http://sometech.sabanciuniv.edu/socialMonitoring#/> adresinden ulaşarak, Kobani ya da herhangi başka bir konu hakkında temel seviyede analizler üretilebilir. Kelime bulutları R programında *wordcloud* paketi kullanılarak inşa edilmiştir.

kullanıldığını görebilme imkânı sunmaktadır. İkinci ve daha ileri seviyede analiz içinse toplanan tweetler ortak temalarına göre öbeklere ayrılmıştır. Bu öbekleme (*clustering*) sürecine özel yazılan algoritma ise benzer hissiyatta yazılmış *Twitter* mesajlarını bir araya getirmiştir.⁵⁷

Bu öbekleme sonucu 1836 adet, en az beş mesajdan oluşan öbek (*cluster*) elde edilmiştir. Başka bir deyişle, algoritma, kendisine verilen 50.000 mesajdan 1836 adet semantik açıdan farklı olduğunu “düşündüğü” algı ve tutum üretmiştir.⁵⁸ Bu öbekenmelerin önemli bir kısmını haber kaynağı olarak nitelendirebilecek hesaplardan yapılan paylaşımların diğer kişisel hesaplar tarafından tekrar paylaşılması oluşturmaktadır.⁵⁹ Aynı zamanda algoritma her bir öbek için, o öbeği en iyi tasvir ettiğini hesapladığı mesajı, başlık mesajı olarak (*header tweet*) işaretlemiştir. Buradan elde edilen mesaj öbeklerinin 1503 mesaj içeren en büyüğü “Kobani sınırına dev Türk bayrağı” başlık mesaj altında, 1099 mesaj içeren en büyük ikinci öbek ise “Kobani Direnişinin X. Günü” başlığı altında gruplanmıştır. Tablo 1 en büyük 10 mesaj öbeğinin başlık mesajlarını, içerdikleri tweet sayılarını ve içeriklerinin en fazla alıntılanıkları kaynakları listelemektedir. Bu tabloda görülen siyasi algı ve tutumlar, bundan sonraki bölümde detaylı olarak incelenecektir.

Tablo 1. Altlarında En Fazla Sayıda Mesaj Toplanan “Hissiyat” Öbekleri

Hissiyat Öbeği Başlık Mesajı	Başlık Altında Toplanan Tweet Sayısı	Çoğunlukla RT Edilen Haber Kaynağı
Kobani sınırına dev Türk bayrağı	1503	@BugunkuHaberler
Kobani direnişi X. gününde	1099	@imc_televizyonu @27SÜZANIM
Esat gitti gidecek dedin Esat gitmedi Kobani düştü düşecek dedin Kobani düşmedi Cemaat bitti dedin Cemaat bitmedi SANA KİM NEDEN GÜVENSİN?	785	@EmreUslu
#Kobani ve Şengal meraklısı dünya #Filistin'e kör	750	@TevhidiGundem
Davutoğlu Türkiye Halkına düşman ama Kobani Halkıyla dost. AKPKK KobaneKardeşliği	631	@demokrasiTT @DemokratHadise
Cizre'ye devlet giremezken, PKK'nın halay çekmesi, Kobani üzerinden sözde zafer edebiyatı kurgulanması yenilikse, biz eskiye koşalım.	606	@dbdevletbahceli
Erdoğan 2014: Kobani düştü düşecek Erdoğan 2015: Ne oldu, Kobani düşmedi	515	@SubuoTv
Yasin Börü Kobani eylemleri sırasında katledilmişti. Davutoğlu Diyarbakır'da onun katillerine selam gönderdi, ailesini ziyaretten sonra...	360	@adnankaraalp
İŞTE KOBANİ BU YÜZDEN DÜŞMEDİ.	285	@SirinPayzin
Bahman Ghobadi'den Başbakan Davutoğlu'na Kobani için mektup	270	@imc_televizyonu
Başbakan Davutoğlu: Kobani ve Suruç kardeşdir		

57 Bu çalışmayı özgün kılan noktalarda biri de dünya üzerindeki geliştirilmiş çok az sayıdaki Türkçe hissiyat analizi (*sentiment analysis*) programlarından birinin sosyal bilimlerdeki ilk uygulamalarından olmasıdır.

58 Dört veya daha az sayıda mesajların oluşturduğu grupları ve bir gruba girmemiş mesajlar analize dâhil edilmemiştir. Bu elemeyi sonra analiz için 39.315 mesaj kalmıştır. Bu çalışmada görülen bütün analizler bu 39.315 mesaj üzerinden yapılmıştır.

59 39.315 mesajın 25.849'unu (%66) haber kaynaklarından yapılan alıntılama ve yeniden yayımlamalardan (*retweet*) oluşmaktadır.

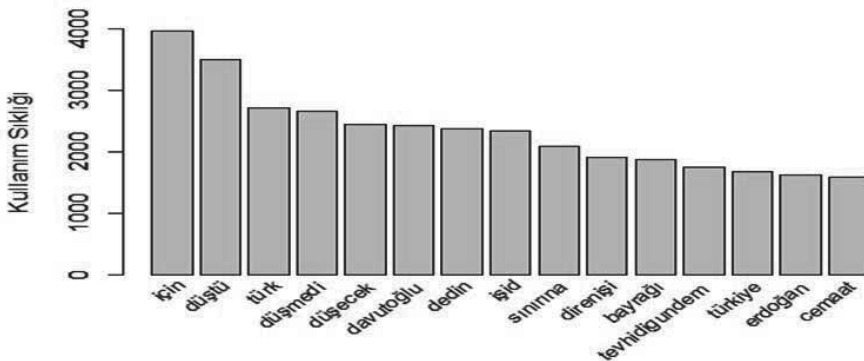
Bulgular

Kobani meselesinin *Twitter*'a içerik olarak nasıl yansıdığını ve bu süreçte belirginleşen üç ana kamptan birinde kendini konumlandıran kullanıcıların (örn. hükümet yanlısı, milliyetçi ve Kürt hareketi yanlısı) hangi tutum başlıkları üzerinde öbekleşerek kendilerini ifade ettiğini incelemeyi önce *Twitter*'da bu süreçte ortaya çıkan genel eğilimlere olayın kronolojisini de düşünerek bakmakta fayda vardır.

Olayın kronolojik gelişimine bakılırsa, Kobani Kuşatması 13 Eylül 2014'de IŞİD militanlarının PYD'nin kontrolündeki bölgelere saldırılarıyla başladı. Ekim'in ilk haftası itibariyle şiddetlenen saldırıyla birlikte Kobani civarındaki yaklaşık 350 köy IŞİD tarafından ele geçirilerek, on binlerce Kobanili mülteci olarak Türkiye'ye sığınmaya zorlandı. IŞİD'in bu bölgedeki etkinliğine son vermek üzere Ekim ayı sonlarında Özgür Suriye Ordusu (ÖSO) ve Iraklı Kürt gruplar (*Peşmerge*) karadan, ABD, Arap Ülkeleri ve Fransa havadan bombardıman yapmak suretiyle bölgenin kontrolünü elinde bulunduran PYD'nin silahlı gücü Halk Koruma Birlikleri'ne (YPG) destek vermeye başladılar. Ocak ayına kadar devam eden kara harekâtı ve bombardımanların sonucu, IŞİD 26 Ocak 2015'te Kobani'nin merkezindeki kontrolü kaybetti ve bölge YPG'nin kontrolüne geçmeye başladı. Şubat ayı itibariyle IŞİD, hava bombardımanıyla birlikte karadan ilerleyen YPG, ÖSO ve Peşmerge ittifakı karşısında köylerde de gerileyerek, Halep ve Rakka taraflarındaki köylerde savunma hatları oluşturdu. 2015 yılının ortalarına doğru ise IŞİD bir zamanlar kalesi konumunda olan Tel-Abyad, Ayn İssa, Silük gibi kentleri kaybetmiş ve bölgeden büyük ölçüde çekilmek mecburiyetinde kalmıştı.

Zaman boyutu olarak Kobani meselesinde Eylül 2014-Şubat 2015 periyodunun kritik olduğunu görmekteyiz. 1 Ekim 2014 ile 12 Şubat 2015 arasındaki *Twitter* mesajlarına sahip olmamız, meselenin *Twitter* üzerindeki yansımalarını incelememiz için ideal bir veri seti sunmaktadır. Elimizdeki 50.000 tweet üzerinden yapılan toplu içerik analizine göre en çok kullanılan kelime doğal olarak "Kobani" kelimesidir. Kobani kelimesinin Ekim-Ocak ayları arasında kullanım sıklığına baktığımızda, çatışmaların ciddileşmesiyle birlikte kullanım sayısında artış olduğunu görüyoruz. Diğer kelimelerin kullanım sıklığı orantısız bir şekilde daha düşük olduğu için "Kobani" kelimesini toplu içerik analizinden çıkartıp kalan kelimeler üzerinden tekrar analiz yapmak doğru olacaktır. Bu kapsamda, Ekim-Şubat döneminde Kobani'den sonra en sık kullanılan 15 kelime Şekil 1'de görülmektedir. Ayrıca Şekil 2'de yine aynı dönemde kullanım sıklığına göre ilk 300 kelime "kelime bulutu" şeklinde gösterilmektedir.

Şekil 1. Kobani ile ilgili *Twitter* Mesajlarındaki Sözcüklerin Kullanım Sıklığı

Şekil 1 ve 2’de üç ana kamptan ikisi belirgin şekilde kelimeler üzerinden kendilerini göstermektedir. Kobani kelimesinin dışında “için” ve “direniş” kelimelerinde gözlemlenen sıklık ve “kobanekardeşliği” ifadesinin ön plana çıkması, toplumu *Twitter* üzerinden Kobani’ye (başka bir deyişe Kürt hareketine) destek vermeye çağıran bir algı oluşturulmaya çalışıldığını düşündürtürken, “düştü”, “düşmedi” veya “düşecek” kelimelerinin kullanımındaki sıklık, o dönemki popüler polemik hatırlatmaktadır. Buna karşın “Türk”, “Türkiye” ve “bayrağı” gibi milli sembollerini anımsatan kelimelerin kullanım sıklığı milliyetçi kampın da *Twitter*’da kendine yer bulduğunu göstermektedir. Bunların dışında dikkati çeken diğer bir nokta “Davutoğlu” kelimesinin “Erdoğan” kelimesinden daha çok kullanılmış olmasıdır. Bu da dış politikada Başbakanlık pozisyonunun halk nezdinde Cumhurbaşkanlığından daha fazla muhatap görüldüğü algısını akla getirmektedir.

Şekil 2. Kobani ile ilgili *Twitter* Mesajları: Kelime Bulutu Ekim’14-Şubat’15

Toplam kelime sayıları üzerinden yapılan analiz, Kobani’de kronolojik olarak gelişen olaylara tepkilerin nasıl geliştiğini anlamakla sınırlı kalmaktadır. Bu yüzden daha dinamik bir analiz imkânı sunabileceği düşünülen aylık kelime bulutu şekilleri de incelemeye dâhil edilmiştir. Buna göre Şekil 3’te Ekim 2014-Şubat 2015 dönemindeki her ay için kullanım sıklığı 100 ve daha fazla olan tüm kelimeler kelime bulutu şeklinde gösterilmiştir.

Şekil 3. Kobani ile ilgili Twitter Mesajları: Aylık Kelime Bulutları

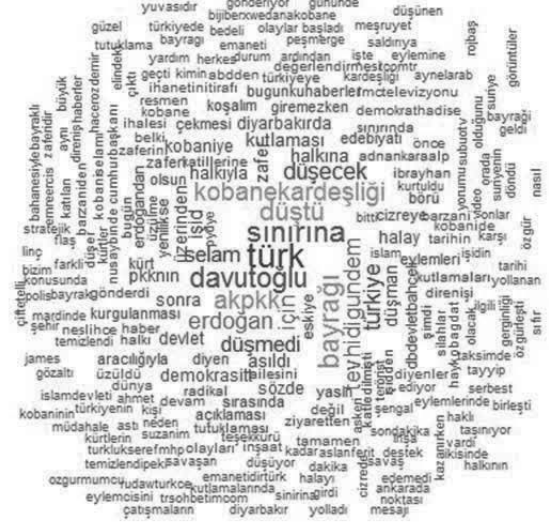
Ekim'14

Kasım'14

Aralık'14

Ocak'15

Şubat'15 (1-12 Şubat 2015 arası)

Kullanılan kelimeler aylık olarak incelendiğinde ilginç sonuçlar çıkmaktadır. Buna göre, Eylül ortasında Kobani'ye karşı başlayan saldırıların Ekim ayının ilk haftalarında IŞİD'in üstünlüğüyle sonuçlanmasının *Twitter* üzerinde olumsuz bir hava estirdiği söylenebilir. Özellikle bu ayda görece popüler olan “düştü” kelimesi buna iyi bir kanıttır. “Gazze” kelimesinin ise Ekim ayında hiç olmadığı kadar sık kullanılması, hükümete daha yakın bir grubun bu dönemde *Twitter*'daki etkisine işaret etmektedir. Böylelikle toplam analizde yakalanamayan hükümet yanlısı tutumların varlığı aylık analizde ortaya çıkmaktadır.

Ekim ayı sonlarında IŞİD'e karşı başlatılan kara ve hava operasyonlarının Kasım ayında *Twitter*'daki yansımaları Ekim ayına göre çok farklıdır. Başlayan operasyonların Kobani için olumlu bir hava oluşturduğu, Ekim ayında yoğun görülen “düştü” kelimesi yerine Kasım ayında “düşmedi” kelimesinin daha sık kullanılmasıyla açıklanabilir. Fakat operasyonların kesin bir neticeye kavuşmamasından dolayı Kobani hakkında farkındalık ve destek algısı oluşturma çabaları da “durum”, “işid”, “için” ve “direniş” kelimelerinin ön plana çıkmasını sağlamıştır. Operasyonlardan Aralık ayında da kesin bir neticenin çıkmaması, Kasım ayındaki genel gözlemin Aralık için de devam etmesini sağlamıştır. Bu gecikme “direniş” kelimesiyle birlikte “gününde” kelimesinin de popüler olarak kullanılmasına sebep olmuş ve Kürt hareketi yanlısı kullanıcıları bu konuda bir farkındalık oluşturma çabasına itmiştir. Ayrıca bu ayda görülen “kobane” kelimesinin kullanım sıklığındaki göreceli artış Kürt hareketi yanlısı grubun tutumlarının daha görünür hale geldiğine de işaret etmektedir.

Ekim-Aralık dönemi boyunca gözlemlenen tweet sayılarındaki artış eğilimi, operasyonların çok kritik bir hal aldığı ve Kürtler için olumlu bir neticeye ulaştığı Ocak ayında zirveye ulaşmıştır. Kobani hakkında atılan tweet sayılarındaki artışın yanı sıra, kullanılan kelimelerin çeşitliliğindeki artış ve yeni popüler kelimelerin ortaya çıkması Ocak ayı için farklı bir durum ortaya koymaktadır. Öncelikle, Kürtler açısından direnişin başarıya ulaşmaya başlaması “direniş” ve “gününde” kelimelerini geri planda bırakırken, “zafer” ve “kutlama” kelimelerini gündeme taşımıştır. Fakat bu kelimelerle birlikte “Türk” ve “bayrağı” kelimelerinin ön plana çıkması, Kobani'de Kürt savaşçılar açısından olumluya giden tablonun milliyetçi kamp tarafından memnuniyetsizlikle karşılandığını ve Kürt yanlısı gruba karşı milliyetçi semboller üzerinden tepki verilmeye başlandığını göstermektedir. Ayrıca bu ay göreceli olarak popülerliği artan “pkknın” ve “akpkk” kelimeleri, milliyetçi kanadın Kobani meselesini terör örgütüyle ilişkilendirdiğini göstermekte ve bu tutumdaki kullanıcıların gelinen durumdan hükümeti ve izlediği politikaları sorumlu tuttuğunu ima etmektedir. Özellikle Devlet Bahçeli'ye ait olan “Cizre'ye devlet giremezken, PKK'nın halay çekmesi, Kobani üzerinden sözde zafer edebiyatı kurgulanması yenilikse, biz eskiye koşalım” mesajı, ilk olarak 30 Ocak'ta paylaşılmasına rağmen, bu ay içinde popüler olmuş ve geniş kitleler tarafından paylaşılmıştır. Bu da milliyetçi kanadın Ocak ayındaki duruşunu açık şekilde ortaya koymuştur.

Şubat ayının ilk 12 günü içinse, gazeteci Emre Uslu'nun *Twitter*'da hükümet karşıtı yazdığı bir mesajın oluşturduğu yankı görülmekte ve bu yüzden “emreuslu” ve “cemaat” kelimeleri ön plana çıkmaktadır. Yine bu 12 günde hükümet yanlısı ve milliyetçi tutum sahibi kullanıcıların etkisinin azaldığı, Kürt hareketi yanlısı grubun ise kullanılan “halay”, “zafer”, “şölenlerle” ve “kutladığı” gibi kelimelerle Kobani'deki IŞİD saldırılarının püskürtülmesini bir sevinç gösterisi şeklinde Türkiye gündeminde tutmaya çalıştığı görülmektedir. Son olarak da “düştü”, “düşecek” ve “düşmedi” kelimeleriyle eski polemiklerin tekrar hatırlandığı görülmektedir.

Kobani hakkında kullanılan sözcüklerin ne zaman ve ne sıklıkta kullanıldığının incelenmesi, bize bu konuda söylemin nasıl evrildiği konusunda önemli ipuçları vermektedir. Fakat bu sözcükler kendi başlarına bir tutumu yansıtmayabilir; hatta bu sözcükleri bağlamlarından bağımsız şekilde

bir tutum göstergesi olarak kullanmak hatalı sonuçlar da verebilir. Dolayısıyla, derlenen *Twitter* mesajlarının hangi tutumları yansıttığını anlamak için daha detaylı bir çözümleme gerekmektedir.

Türkçe dilinde hissiyat analizi yapmak için geliştirilen algoritma, söz konusu sözcüklere bağlam kazandırmakta, buradan hareketle de sözcük ve tutumlar arasında bir köprü görevi görmektedir. Geliştirilen algoritma birbirleri ile “benzer hissiyatta” olduğunu düşündüğü mesajları bir araya toplamakta, bu mesajlardan bir öbek oluşturmakta ve bu öbeğin hissiyatını en iyi yansıttığını düşündüğü *Twitter* mesajını da “başlık mesajı” olarak sunmaktadır. Analizde bu öbeklerin her birinin farklı bir tutum olduğu varsayılmaktadır. Bu öbeklere baktığımızda Kobani üzerine oluşmuş öbekleri (tutumları) üç genel grup altında toplayabiliriz: Hükümete yakın olan tutumlar, milliyetçi ve hükümete eleştirel yaklaşan tutumlar, Kürt hareketine yakın tutumlar. Bu bulgu her ne kadar şaşırtıcı bir bulgu olmasa da, sosyal medyadaki dış politika tutumlarının dağılımının, anketler gibi geleneksel ölçümlerde elde edilen dağılımla kabaca örtüşüyor olması önemli ve özgün bir bulgudur.

Kobani üzerine gönderilen Türkçe *Twitter* mesajları incelendiğinde gözlemlenen ilk grup iletiler, hükümet yanlısı olduğu düşünülen grup tarafından yapılan paylaşımlardan oluşmaktadır. Bu grupta yer alan fikirleri örnekleyen mesaj başlığı tweetlerden bazıları Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Başlık Tweetleri (Hükümete yakın grup)

- *Barzani ve ABD’den Türkiye’ye Kobani teşekkürü*
- *Bahman Ghobadi’den Başbakan Davutoğlu’na Kobani için mektup*
- *Başbakan Davutoğlu: Kobani ve Suruç kardeşler*
- *#Kobani ve Şengal meraklısı dünya #Filistin’e kör*
- *#Kobani Zaferi(!) rüya mı kabus mu?*
- *PKK’lıların karakteristik özelliği nankörlüktür.. "Kobani'nin bütün lojistiği TR'den gitmesine rağmen tabana TR düşmanlığı pompalanıyor!*

Genel itibarıyla bu paylaşımlar, Türkiye Cumhuriyeti hükümetinin Kobani’de izlediği politikaların doğruluğunu göstermeyi amaçlamaktadır. Analizde rastlanan ilginç bulgulardan biri Kobani olayını “uluslararası” perspektiften yorumlayan mesajların ekseriyetle hükümet yanlısı içerik taşımasıdır. Örneğin, “*Barzani ve ABD’den Türkiye’ye Kobani teşekkürü*” tweeti örnekleme yer alan en popüler paylaşımlardan biridir. Bu tür mesajlar, hükümetin izlediği Kobani politikasının uluslararası geçerliliği olmasının bir kısım Türkiye *Twitter* kullanıcıları nezdinde önem taşıdığına işaret etmektedir. Bunun yanı sıra, Kobani meselesine insani yönden bir “kardeşlik” meselesi olarak yaklaşmanın da Türk toplumunda karşılığı olduğu görülmektedir. Yine hükümet politikalarıyla paralel fikirler belirten başka bir mesaj öbeği, Kobani’yi karşılaştırmalı bir perspektife sokmakta ve bölgedeki diğer çatışmalarla kıyaslamaktadır. Bu tür karşılaştırmalara en güçlü örneklerden biri “*#Kobani ve Şengal meraklısı dünya #Filistin’e kör*” başlığı altında gruplanan bu ve benzeri mesajlardır. Bu tür dini sembol temelli uluslararası karşılaştırmaların yapıyor olması Türk hükümetinin dış politikada giderek yaslandığı din temasının⁶⁰ hükümeti

60 Ahmet Evin ve Emre Hatipoğlu, “Convergence or Divergence: EU and Turkish Foreign Policy over the Last Decade”, Peter Balazs (der.), *A European Union with 36 Members? Perspectives and Risks*, Budapeşte, Central European University Press, 2014, s.185-198.

Tablo 3. Başlık Tweetleri (Milliyetçi grup)

- *Kobani sınırına dev Türk bayrağı*
- *Cizre'ye devlet giremezken, PKK'nın halay çekmesi, Kobani üzerinden sözde zafer edebiyatı kurgulanması yenilikse, biz eskiye koşalım.*
- *Davutoğlu Türkiye Halkına düşman ama Kobani Halkıyla dost. AKPKK KobaneKardeşliği*
- *AKP, Kobani çığılığı atan fistanlı teröristlerin, maske takmış yaralı yüzlerin elinde avucunda oyuncak olmuştur.*
- *Kobani düştü düşecek diyenler, şimdi Kobaniye selam gönderiyor.*
- *PKK'nın Kobani zaferi çabuk bitti. Kabusları geri döndü. IŞİD tekrardan Kobani için saldırıya geçmiş. Buna hevesi kursağında kaldı diyorlar.*

“Kobani sınırına dev Türk bayrağı” örneğinde görüldüğü gibi, Kobani'nin *Türk bayrağı* gibi milli bir sembolle ilişkilendirilmesi ve sınır kelimesinin vurgulanması, bu kullanıcıların Kobani meselesini biraz da Türk-Kürt bağlamında kurguladıklarını ve meseleyi IŞİD boyutunun ötesinde doğrudan Türkiye sınır güvenliği boyutunda ele aldıklarını düşündürmektedir. Özellikle “dev” gibi gücü temsil eden bir sözcüğün kullanılması kullanıcıların milli duygularını okşama açısından dikkat çekicidir. Bu tweet Türk siyasetinde görülen milliyetçi tutumun tüm unsurlarıyla bu kullanıcılarda tezahür ettiğini göstermektedir. Ancak ilginç bir diğer nokta bu konu başlığının *Twitter*'de hükümete yakın düşünce kaynakları tarafından da paylaşılması ve aslında hükümet yanlısı ve milliyetçi tutum arasında gidip gelen bir grubun da karşılığının olduğunu göstermesidir.

Bu mesajlarda Kobani'deki olası bir Kürt başarısının “heves” olarak yansıtılmaya çalışılması, bu başarının “sözde” olduğunun ifade edilmesi ve bir “zafer edebiyatı” yapıldığının düşünülmesi, Kobani'deki Kürtleri destekleyen grubun kullandığı söylemlerin milliyetçi bir tutumla küçümsendiğini göstermektedir. Bu kelimelerin özellikle 1990'larda PKK'yla mücadelede sıklıkla kullanıldıklarını hatırlamakta fayda vardır. “*PKK'nın Kobani zaferi çabuk bitti. Kabusları geri döndü. IŞİD tekrardan Kobani için saldırıya geçmiş. Buna hevesi kursağında kaldı diyorlar.*” mesajı ve Devlet Bahçeli'nin *Twitter* hesabından paylaştığı ve araştırma örnekleminde ilk 10 popüler başlık arasına giren “*Cizre'ye devlet giremezken, PKK'nın halay çekmesi, Kobani üzerinden sözde zafer edebiyatı kurgulanması yenilikse, biz eskiye koşalım*” mesajı bu küçümsemeye delil olabilecek önemli konu başlıklarındandır. Bu iki mesajda ayrıca ilginç olan bir diğer durum, Kobani meselesinin direkt olarak PKK ile ilişkilendirilmesi ve Kobani'deki herhangi bir olumlu sonucun PKK'nın işine yaradığının düşünülmesidir. PKK'ya yarayacak olası bir gelişmeye karşı IŞİD'in dolaylı yoldan desteklendiği göze çarpmaktadır. “*PKK'nın Kobani zaferi çabuk bitti.*” başlığı Kobani meselesinin aslında Türkiye'nin güvenliğini tehdit edebilecek bir PKK meselesine dönüştüğü izlenimi oluştururken, PKK'nın Kobani'deki askeri başarılarından dolayı “halay çekme” deyimiyile ilişkilendirilmesi bu sürecin PKK'ya yaradığının vurgulanması açısından önemlidir.

Tüm bu milliyetçi ve ulusal güvenlik merkezli yaklaşımın yanında, bu grup ayrıca hükümeti ve hatta başbakanı Kobani'deki Kürt savaşçılar (ve hatta PKK) ile ortak hareket etmekle suçlamakta ve hükümetin Kobani hakkındaki açıklamalarının negatif tutumdan pozitif tutuma dönüşmesini bu işbirliğine kanıt olarak görmektedir. “*Davutoğlu Türkiye Halkına düşman ama Kobani Halkıyla dost. AKPKK KobaneKardeşliği*” mesajında açıkça başbakan ve hükümetin Kobani politikası eleştirilmiş ve aslında açıkça belirtilmese de, “çözüm süreci'ne” karşı olduğu gösterilmeye çalışılmıştır. “*Kobani*

düştü düşecek diyenler, şimdi Kobaniye selam gönderiyor.” konu başlığında ise değişen söylemin hükümet ve PKK arasında bir işbirliğine dayandırıldığı ima edilmektedir. “*AKP, Kobani çığılığı atan fistanlı teröristlerin, maske takmış yaralı yüzlerin elinde avucunda oyuncak olmuştur.*” mesajı ise hükümetin politikalarına açık bir eleştiri niteliğindedir.

Tablo 4’te Kobani ve Kürt savaşçılara destek olan grubun algoritma tarafından tespit edilen beş farklı “tutum başlığı’ndan” seçilen mesajlar görülmektedir. Bu başlıklara bakıldığında iki ana tutum ortaya çıkmaktadır: (1) Kobani’deki çatışmaları özerk bir Kürdistan bölgesinin (ve hatta ayrı bir devletin) kuruluş savaşı olarak gören ve konuyu direniş, savaş ve kurtuluş eksenine oturtan mesajlar; (2) Türkiye Cumhuriyeti hükümetini Kobani’deki çatışmalarda IŞİD’in saldırılarına kayıtsız kalmakla ve meseleye en başından olumsuz yaklaşmakla suçlayan ve bu suçlamayı insani değerler teması üzerinden işleyen mesajlar.

Tablo 4. Başlık Tweetleri (Kobani Kürtleri’ne yakın grup)

- *Ankara’da, Konya’da Ayn-el Arap, Diyarbakır’da Kobani... Ankara’da ‘Kobane’den bana ne!’, Diyarbakır’da ‘Kobanili kardeşlerimi öpüyorum’*
- *Birileri “ Kobani düştü düşecek!” diyeli 67 gün oldu.. Kobani direnişi 90.gününde..*
- *Kobani direnişi 95. gününde. faşizme karşı insanlık değerleri savunulmaya devam ediliyor*
- *Sokaga çıkacağınıza KOBANİ ye gidin diyen zihniyete sorarım filistin twitlerinizi gazedden mi attınız?*
- *PYD’nin “Kobani Kantonu”nun ulaştığı son noktanın fotoğrafı. HDP’nin halaylarla şölenlerle kutladığı KOBANİ ZAFERİ!*

İlk tür tutumu örnekleyen mesajların içeriğine bakıldığında, özellikle “zafer,” “kanton” ve “direniş” gibi kelimelerin kullanıldığı görülmektedir. Bu grubun, milliyetçi tutuma sahip kullanıcılarda görülen aksine, mesajlarında PKK ilişkisini kurmamaları, Türkiye’de negatif izlenime sahip bu örgütün ismini zikretmeyerek, Türk halkının Kobani’ye bakış açısını şu veya bu şekilde olumsuz yönde etkilememek için olabilir. “*PYD’nin “Kobani Kantonu”nun ulaştığı son noktanın fotoğrafı. HDP’nin halaylarla şölenlerle kutladığı KOBANİ ZAFERİ!*” mesajında da görüldüğü gibi, PYD, HDP ve özerklikle ilgili bir terim olan “Kanton” kelimesinin bir arada kullanılması ve HDP’nin “Kobani Kantonu” olgusuna açık desteğinin “halay” ve “şölen” gibi pozitif ifadelerle tasvir edilmesi, HDP’nin bir “Kürt Özgürlük Hareketi” algısının Kobani olayında öne çıkartıldığına işaret etmektedir. Ayrıca bu algı inşasında PKK ile HDP’yi ilişkilendirmenin doğurabileceği olumsuz sonuçlara özellikle dikkat edildiği görülmektedir.

Diğer taraftan, Kobani’de yaşananların sade bir çatışmadan ziyade “faşizme karşı insanlık değerlerinin” savunulduğu bir “direniş” olarak yansıtılıyor olması, yine bu grubun Kobani meselesinin herkesçe kabul gören değerler üzerinden daha geniş kitlelere hitap etmesini sağlamaya çalışmasından kaynaklanmaktadır. Bu mesajlar içerik olarak hükümetin Kobani’ye karşı kayıtsız, hatta olumsuz tutum takındığını (bkz. “*Birileri “Kobani düştü düşecek!” diyeli 67 gün oldu.. Kobani direnişi 90.gününde..*”) ve siyasilerin meseleyi Türkiye’nin farklı bölgelerinde farklı şekillerde aksettirmeye çalıştığını (örn. “*Ankara’da, Konya’da Ayn-el Arap, Diyarbakır’da Kobani... Ankara’da ‘Kobane’den bana ne!’, Diyarbakır’da ‘Kobanili kardeşlerimi öpüyorum’*”) işlemektedir. Bu grup, hükümeti mesele karşısında mütereddit kalmakla suçlamakta, bu suçlamayı yaparken de bunun bir Kürt meselesinden çok insani

bir mesele olduğunu vurgulamaktadır. Siyasi karar alıcıların Kobani meselesini farklı yerlerde farklı şekillerde ifade etmesini, dolaylı yoldan siyasi çıkar elde etme çabası olarak gören bu grup, bu şekilde hükümetin insani davranmadığını öne sürmektedir. Bunların yanında bir diğer ilginç tutum ise bu grubun, hükümet yanlısı grubun eleştirdiği Kobani'ye destek yürüyüşlerini savunurken kullanmış olduğu din temelli ve iğneleyici içeriktir: “Sokaga çıkacağımıza KOBANİ'ye gidin diyen zihniyete sorarım filistin twiitlerinizi gazzeden mi attınız?” tutum başlığı bunun iyi bir örneğidir.

Her ne kadar bu “insanlığın direnişi” mesajı uluslararası platformda kendine önemli bir dinleyici/takipçi bulduysa da (*Amnesty International Report 2015; Human Rights Watch Report Turkey 2015*), Türkçe paylaşımlar üzerinden tutum başlıklarını ve mesajlarını incelediğimizde bu konunun -hükümet yanlısı grubun paylaşımlarından farklı olarak- uluslararası boyutunun işlenmemiş olması dikkat çekicidir. Her ne kadar çözümlenmemiz Türkçe dışındaki mesajları içermese de, bu gruptaki kullanıcıların Kobani gündemini şekillendirmeye çalışırken, farklı gruplara daha etkin ulaşmak için algı ve tutumlarını dile getirirken farklı dilleri seçtikleri düşünülmektedir. Bu düşüncenin doğrulanması ise başka bir çalışmanın konusudur.

Sonuç Yerine

Çalışma, sözü edilen odağıyla ülke siyasetinde yakın dönemde gündeme gelen çok önemli iki eğilimin birbiriyle kesiştiği bir noktada Türk siyasetine ampirik bir analiz sunmaktadır. Bir taraftan Türkiye siyasetinde iç politika ile dış politika arasındaki ilişki güçlenmiş,⁶¹ diğer taraftan ise sosyal medya Türk siyasetinde göz ardı edilemez bir siyasi seferberlik ortamı oluşturmuştur.⁶² Dolayısıyla, Türk dış politikası algı ve tutumlarında sosyal medyanın rolünü anlamamanın yadsınamaz bir önemi vardır. Bu çalışma, bu yönde atılan ilk adımlardan biridir. Bu konuyu Uluslararası İlişkiler akademisyenlerinin dikkatine sunarken, elden geldiğince en son teknolojik olanaklardan yararlanmış ve Türkçe için geliştirilen ilk “hissiyat analizi” algoritmalarından biri kullanılmıştır.

Türkiye'deki sosyal medya kullanıcılarının Türk dış politikası üzerine dile getirdikleri algı ve tutumların nasıl bir düzen oluşturduğunun incelendiği çalışma, özgün bulgular sunmaktadır. Ulaşılan bulgular, *Twitter*'da oluşan algıların, günlük siyasette oluşan algılar gibi genel parti/ideolojik aidiyet düzlemi üzerinden örgütlendiğini önermektedir. Algoritmanın öbeklediği tutumların önemli bir kısmını hükümete yakın, hükümete şüpheyle yaklaşan milliyetçi ve Kürt hareketine yakın kamplar altında toplanabilmektedir. Aynı olay, farklı kamplarda bu kampların ideolojik temellerinden hareketle farklı tutumlara yol açabilmektedir. Fakat aynı zamanda hem geleneksel Türk siyaseti çalışmalarından bilinen bu kampların ötesinde, hem de bu kamplar arasında geçişken birçok tutum öbeklerinin mevcudiyeti de görülmektedir. Ayrıca, bu kampların içinde kendilerine özgü ve diğer kamplarda karşılık bulmayan tutumlar da mevcuttur. Örneğin, hükümete yakın kampta tanık olduğumuz Kobani olayını uluslararası perspektiften değerlendirme tutumu, diğer kamplarda karşılık bulmamaktadır.

Her ne kadar bulgulara, ampirik veriler üzerinden varılmışsa da, bu bulgulardan genellemelere gidilmesi konusunda bir çok tereddüt mevcuttur. Kobani olayının kendine özgü durumu bu tereddütlerin ilki olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir dış güvenlik meselesi olarak başlayan konu, hızla iç siyasette kimlik tartışmasına dönüşmüştür. Buradan hareketle araştırmada ölçülen tutumların iç politikayı mı, yoksa dış politikayı mı ilgilendirdiği sorgulanabilir. Aynı zamanda, Kobani olayının

61 Emre Hatipoğlu *et.al.*, “Foreign Policy and The EU in Turkish Politics”.

62 Umut Özkırmı, *The Making of a Protest Movement in Turkey: #occupygezi*, Londra, Palgrave Macmillan, 2014.

oldukça hızlı gelişmiş bir kriz olması bireylerin oluşturdukları tutumların ne denli kökleşmiş olduğu konusunda da bir soru işareti oluşturmakta, bu çalışmadaki bulguların Türk dış politikasının kökleşmiş Kıbrıs sorunu ya da Avrupa Birliği ilişkilerine genellenebileceği üzerinde tereddüt oluşturmaktadır.

Bu tür tereddütler, araştırmanın bulgularının geçerliliğinin sorgulanmasından çok, ilerideki araştırmalarda bu tür çalışmaların nasıl evrilebileceğine dair ilginç önermeler sunmaktadır. Bu çalışmanın işaret ettiği yeni araştırma alanlarından biri de dış politikaya ilişkin tutumların oluşmasında bir siyasi partiye duyulan yakınlığın etkisiyle ilgilidir. Kobani üzerinde oluşan algılar, bir bireyin parti tercihini değiştirmekte midir, yoksa partilerin konu üzerindeki politikaları değiştikçe, o partiye yakınlık duyan bireylerin de algısı değişmekte midir? Bu çalışmada ele alınan Ekim 2014-Şubat 2015 arasında gönderilen tweetler, Şubat 2015 sonrası gönderilen *Twitter* mesajlarıyla birleştirildiğinde ilk göze çarpan, kendilerine yakın duran partiler Kobani üzerinde pozisyon değiştirdiklerinde, bireylerin de genel olarak bu partileri takip ettikleri ve tutumlarını bu yönde değiştirdikleridir. Örneğin bu çalışmada kendisini Adalet ve Kalkınma Partisi'ne yakın hissedenlerin tweetlerinde PKK-YPG bağıntısı çok görülmemekle birlikte, özellikle Temmuz 2015'ten sonra bu bağlantının bu tür kullanıcılar tarafından çok daha fazla şekilde dile getirildiği söylenebilir. Tutumlardaki bu tür hızlı değişimler, dış politika tutumlarının parti taraftarlığına olan etkisinden daha çok, parti taraftarlığının dış politikadaki birey tutumlarının şekillenmesinde daha etkili olduğunu düşündürmektedir.

Bu önermenin analitik açıdan incelenmesi gereği, Türk dış politikasındaki olaylara geniş bir perspektifle bakıldığında, daha da önem kazanmaktadır. Örneğin, Türkiye ve Rusya arasında yaşanan gerilimin bireylerin tutumlarında yarattığı çelişki, açıklanması gereken bir durum olarak karşımızda durmaktadır. İki ülke arasında son on yıldır yadsınamaz bir yakınlaşma yaşanmış, hatta NATO ve Avrupa Birliği perspektifinden uzaklaşıp Şangay Beşlisi üyesi olma fikri iktidarın birçok temsilcisi ve buraya yakın kanaat önderleri tarafından dile getirilmiştir. Fakat Rusya'nın Suriye'de aldığı duruşla Türk-Rus işbirliği bir anda yerini hasmane ilişkilere bırakmıştır. Bu ani değişiklik, araştırmacılara ilginç bir olanak sunmaktadır: Kriz öncesinde sosyal medyada Türk-Rus yakınlaşmasını savunan bazı bireyler bu fikirlerinde sabit kalmış, diğerleri ise değişen uluslararası konjonktürle sosyal medyada hemen Rusya karşıtı bir tutum almışlardır. Bu tür çelişkiler, sosyal medyada deklere edilen algı ve tutumları temeldeki değerlerin mi belirlediğini, yoksa olayların mı bu değerleri tekrar şekillendirdiği sorusunu gündeme getirmektedir. Bu tür çelişkiler, aynı zamanda, Türk dış politikasında algı ve tutumların oluşması sürecini daha detaylı olarak anlamlandırabilmemiz için, bu çalışmada sunulan türdeki analizlerin gerek coğrafi gerekse zamansal olarak daha da genişletilmesi gerektiğinin altını çizmektedir.

Kaynakça

- Achen, Christopher H. "Mass Political Attitudes and the Survey Response", *American Political Science Review*, Cilt 69, No.4, 1975, s.1218-1231.
- Aldrich John H., John L. Sullivan ve Eugene Bordiga. "Foreign Affairs and Issue Voting: Do Presidential Candidates 'Waltz before a Blind Audience?' ", *American Political Science Review*, Cilt 83, No.1, 1989, s.123-141.
- Almond, Gabriel. *The American People and Foreign Policy*, Harcourt, Brace, 1950.
- Aras, Bülent ve Pınar Akpınar. "The Role of Humanitarian NGOs in Turkey's Peacebuilding", *International Peacekeeping*, Cilt 22, No.3, 2015, s.230-247.
- "AvroBarometre 83 Genel Rapor", *EuroBarometer 83*, Mayıs 2015, http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb83/eb83_first_en.pdf, (Erişim Tarihi 07 Şubat 2008).
- Başlevent, Cem, Hasan Kirmanoğlu ve Burhan Şenatalar. "Empirical Investigation of Party Preferences and Economic Voting in Turkey", *European Journal of Political Research*, Cilt 44, No.4, 2005, s.547-562.
- Campbell Angus vd. *The American Voter*, New York, Wiley, 1960.
- Canan-Sokullu, Ebru Ş. "Türk Kamuoyunda NATO Algısı", *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 9, Sayı 34, 2012, s.151-182.
- Cohen, Noam. "Twitter on the Barricades: Six Lessons Learned", *New York Times*, 20 Haziran 2009, http://www.nytimes.com/2009/06/21/weekinreview/21cohenweb.html?_r=0, (Erişim Tarihi 25 Aralık 2015).
- Converse, Philip E. "The Nature of Belief Systems in Mass Publics", David Apter (der.), *Ideology and Discontent*, New York, Wiley, 1964.
- Çarkoğlu, Ali. "Who Wants Full Membership? Characteristics of Turkish Public Support for EU Membership", Special Issue on Turkey and the European Union, *Turkish Studies*, Cilt 4, No.1, 2003, s.171-194.
- Çarkoğlu, Ali ve Binnaz Toprak. *Türkiye'de Din, Toplum ve Siyaset*, İstanbul, TESEV Yayınları, 2000, s.117-118.
- Çarkoğlu, Ali ve Kemal Kirişçi. "Civil Society, Public Opinion and Foreign Policy: Greek Turkish Relations", Taciser Ulaş Belge (der.), *Voices for the Future, Civic Dialogue Between Turks and Greeks*, İstanbul, Bilgi University Press, 2004, s.33-45.
- Çarkoğlu, Ali ve Ersin Kalaycıoğlu. *Turkish Democracy Today: Elections, Protests and Stability in an Islamic Society*, Londra, IB Tauris, 2007.
- Çarkoğlu, Ali ve Ersin Kalaycıoğlu. *The Rising Tide of Conservatism in Turkey*, New York, Palgrave Macmillan, 2009.
- Çarkoğlu, Ali ve Çiğdem Kentmen. "Diagnosing Trends and Determinants in Public Support for Turkey's EU Membership", *South European Society and Politics*, Cilt 16, No.3, 2011, s.365-379.
- Çarkoğlu, Ali ve Belgin San-Akça. "Domestic Audience Cost and Foreign Policy Commitments: An Experimental Analysis", *The Annual Meeting of American Political Science Association*, San Francisco, 2015.
- Dimitrova, Antoaneta, Elitsa Kortenska ve Bernard Steunenber. "Comparing Discourses about Past and Future EU Enlargements: Core Arguments and Cleavages", *MAXCAP Working Paper Series*, No.13, 2015.
- Erdoğan, Emre. "The Missing Element: Turkish Public Opinion towards the US", *Turkish Policy Quarterly*, Cilt 4, No.1, 2005, s.1-16.
- Erdoğan, Emre. "Dış Politikada Siyasallaşma: Türk Kamuoyunun "Davos Krizi" ve Etkileri Hakkındaki Değerlendirmeleri", *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 10, Sayı 37, 2013, s.37-67.
- Ettema, James S. "New Media and New Mechanisms of Public Accountability", *Journalism*, Cilt 10, No.3, 2009, s.319-321.
- Everts, Philip P. *Public Opinion, Churches and Foreign Policy: Studies of Domestic Factors in the Making of Dutch Foreign Policy*, Leiden, Leiden University Press, 1983.
- Evin, Ahmet ve Emre Hatipoğlu. "Convergence or Divergence: EU and Turkish Foreign Policy over the Last Decade", Peter Balazs (der.), *A European Union with 36 Members? Perspectives and Risks*, Budapeşte, Central European University Press, 2014, s.185-198.

- Fearon, James D. "Domestic Political Audiences and The Escalation of International Disputes", *American Political Science Review*, Cilt 88, No.3, 1994, s.577-592.
- Foyle, Douglas C. *Counting the Public In: Presidents, Public Opinion, and Foreign Policy*, New York, Columbia University Press, 1999.
- Gökçe, Osman Zeki vd. "Twitter and Politics: Identifying Turkish Opinion Leaders in New Social Media", *Turkish Studies*, Cilt 15, No.4, 2014, s.671-688.
- Hale, William. *Turkish Foreign Policy, 1774-2000*, London, Frank Cass Publishers, 2000.
- Hamdy, Naila. "Arab Media Adopt Citizen Journalism to Change the Dynamics of Conflict Coverage", *Global Media Journal: Arabian Edition*, Cilt 1, No.1, 2010, s.3-15.
- Hatipoğlu, Emre. *Foreign Policy and Public Attitudes in Turkey: An Application of the Hierarchical Model of Attitude Constraint*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Sabancı Üniversitesi, 2004.
- Hatipoğlu, Emre vd. "Foreign Policy and The EU in Turkish Politics: Exploring Trends in Electoral Manifestos", Peter Balazs ve Ahmet Evin (der.), *Turkey and the European Union: Strategic Partners and Competitors*, Budapeşte, Central European University Press, 2015, s.17-36.
- Holsti, Ole. "Public Opinion and Foreign Policy Challenges to the Almond-Lippman Consensus", *International Studies Quarterly*, Cilt 36, No.4, 1992, s.440-443.
- Hurwitz, Jon ve Mark Peffley. "How are Foreign Policy Attitudes Structured? A Hierarchical Model", *American Political Science Review*, Cilt 81, No.4, 1987, s.1099-1120.
- Ifukor, Presley. "Elections' or 'Selections'? Blogging and Twittering the Nigerian 2007 General Elections", *Bulletin of Science, Technology & Society*, Cilt 30, No.6, 2010, s.398-414.
- Jansen, Bernard J. vd. "Twitter Power: Tweets as Electronic Word of Mouth", *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, Cilt 60, No.11, 2009, s.2169-2188.
- Jewitt, Robert ve Lincoln Dahlberg. "Commentaries", *International Journal of Media & Cultural Politics*, Cilt 5, No.3, 2009, s.233-246.
- Kalaycıoğlu, Ersin. "Public Choice and Foreign Affairs: Democracy and International Relations in Turkey", *New Perspectives on Turkey*, Cilt 40, 2009, s.59-83.
- Kennedy, Ryan ve Matt Dickenson. "Turkish Foreign Policy and Public Opinion in the AKP Era", *Foreign Policy Analysis*, Cilt 9, No.2, 2013, s.171-188.
- Kirişçi, Kemal. "The Transformation of Turkish Foreign Policy: The Rise of the Trading State", *New Perspectives on Turkey*, Cilt 40, 2009, s.29-56.
- Mardin, Şerif. *Din ve İdeoloji*, İstanbul, İletişim Yayınları, 1983.
- Mardin, Şerif. *Religion and Social Change in Modern Turkey: The Case of Bediüzzaman Said Nursi*, Albany, State University of New York Press, 1989.
- Mayer-Schönberger, Viktor ve Kenneth Cukier. *Big data: A Revolution that Will Transform How We Live, Work, and Think*, Boston, Houghton Mifflin Harcourt, 2013.
- McNair, Brian. "Journalism in the 21st Century-Evolution, Not Extinction", *Journalism*, Cilt 10, No.3, 2009, s. 347-349.
- Mo, Jongryn. "Domestic Institutions and International Bargaining: The Role of Agent Veto in Two-Level Games", *American Political Science Review*, Cilt 89, No.4, 1995, s.914-924.
- O'Connor, Brendan vd. "From Tweets to Polls: Linking Text Sentiment to Public Opinion Time Series", *Proceedings of the International AAAI Conference on Weblogs and Social Media (ICWSM)*, 2010, s.122-129.
- Öniş, Ziya. "Multiple Faces of the "New" Turkish Foreign Policy: Underlying Dynamics and a Critique", *Insight Turkey*, Cilt 13, No.1, 2011, s.47-65.
- Özkırımlı, Umut. *The Making of a Protest Movement in Turkey: #occupygezi*, Londra, Palgrave Macmillan, 2014.

- Rosenau, James N. *Public Opinion and Foreign Policy: An Operational Formulation*, New York, Random House, 1960.
- Smith, Alastair ve David R. Hayes. "The Shadow of the Polls: Electoral Effects on International Agreements", *International Interactions*, Cilt 23, No.1, 1997, s.79-108.
- Şenyuva, Özgehan. "Türkiye Kamuoyu ve Avrupa Birliği 2001-2008: Beklentiler, İstekler ve Korkular", *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 6, No.22, 2009, s.97-123.
- Sobel, Richard. *The Impact of Public Opinion on US Foreign Policy since Vietnam: Constraining the Colossus*, Oxford, Oxford University Press, 2001.
- Tec, Juan Javier. *The Role of Audience Costs in Turkish Hard and Soft Power Foreign Policy*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Sabancı Üniversitesi, 2014.
- Tomz, Michael. "Domestic Audience Costs in International Relations: An Experimental Approach", *International Organization*, Cilt 61, No.4, 2007, s.821-840.
- Tumasjan, Andranik vd. "Predicting Elections with Twitter: What 140 Characters Reveal about Political Sentiment", *Proceedings of the Fourth International AAAI Conference on Weblogs and Social Media (ICWSM)*, 2010, s.178-185.
- Türkiye'nin Nabzı Ekim Ayı Araştırması Seçimlere Doğru Terör, Suriye Krizi ve Medya*, Ankara, Metropoll Stratejik ve Sosyal Araştırmalar, Ekim 2015.
- Verba Sidney vd. "Public Opinion and the War in Vietnam", *American Political Science Review*, Cilt 61, No.2, 1967, s.317-333.
- Yardi, Sarita ve Danah Boyd. "Dynamic Debates: An Analysis of Group Polarization over Time on Twitter", *Bulletin of Science, Technology & Society*, Cilt 30, No.5, 2010, s.316-327.